

Aktuální otázky lidských práv

Vážení přátelé,

právě vychází první číslo Bulletinu pro lidská práva a demokratizaci v roce 2016. Bylo by zřejmě lepší říci dvojčíslo, jelikož od minulého roku jsme kromě letního dvojčísla zavedli rovněž tzv. zimní dvojčíslo. Kromě toho jsme také trochu oživilí grafickou stránku Bulletinu, doufáme tedy, že se Vám bude líbit.

I během Vánočního času a začátku nového roku se stala řada významných a zajímavých událostí, kterým se v aktuálním Bulletinu věnujeme. K tématu mezinárodní trestněprávní spravedlnosti stojí za to zmínit, že koncem minulého roku se Mezinárodní trestní soud přestěhoval do zbrusu nové budovy, resp. soustavy budov v Haagu, která by již měla plně vyhovovat jeho potřebám.

A jaké zajímavé příspěvky lze v aktuálním Bulletinu objevit?

V rámci mezinárodní trestněprávní sekce vysvětluje Kateřina Studecká ozbrojený konflikt v Jemenu, který tak trochu uniká pozornosti mainstreamových médií. V rámci evropské sekce se Helena Kopecká zaměřuje na případ českých domácích porodů před Velkým senátem Evropského soudu pro lidská práva. Dále Vám Jana Nováková a Lenka Vavrušová z této sekce přináší souhrn aktuální judikatury ESLP.

Irena Kaletová ze sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva pojednává o přístupu k internetu jako lidskoprávní otázce. V rámci české sekce zkoumá Kamila Abbasi napjatou situaci kolem Generální inspekce bezpečnostních sborů (GIBS). Zajímavé je také ohlédnutí se za patnácti lety fungování veřejného ochránce práv v ČR od autora Michala Oščipovského.

Zajímavé čtení a nové poznatky Vám přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Jan Lhotský

Obsah

Pryč se symboly! Prosincové zasedání Benátské komise

Reportáž: Seminář k 70 letům mezinárodního trestního soudnictví

Reportáž: Konference v Haagu o právu ozbrojených konfliktů

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 11

- Ničenie náboženských, kultúrnych a historických objektov ako vojnový zločin pred MTS
- Jemen: Válka, která se nás netýká?
- Postižitelnost hrubých porušení mezinárodního humanitárního práva ve světle náletu na nemocnici v Kundúzu

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 17

- Velký senát ESLP znovu rozhoduje případ českých domácích porodů
- Aktuální judikatura ESLP
- *Delvigne* – Malý krok pro členské státy, obrovský skok pro EÚ

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 25

- Přístup k internetu jako lidské právo a úloha korporací při jeho realizaci
- Dětské práce v Mexiku: aktuální situace a výzvy

4) Česká republika a lidská práva | 30

- Quo vadis, GIBS?
- Ohlédnutí se za patnácti lety fungování veřejného ochránce práv v ČR

Recenze: Jonathan Littell: *Syrian Notebooks: Inside the Homs Uprising*

Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

Titulní fotografie: Jednací síň Evropského soudu pro lidská práva, Wikipedia Commons, Photo by Adrian Grycuk, cC-BY-SA-3.0-PL

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je tam například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlinů, školného a odkazů.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Pryč se symboly! Prosincové zasedání Benátské komise

Veronika Bílková a Kateřina Šimáčková, zástupkyně ČR v Benátské komisi

Prosincové zasedání Evropské komise pro demokracii prostřednictvím práva (tzv. Benátské komise) Rady Evropy, které proběhlo ve dnech 18. – 19. prosince roku 2015, se jako již tradičně odehrálo v poměrně klidné předvánoční atmosféře.

Agenda nezahrnovala příliš mnoho položek – přijata byla tři stanoviska a jedna obecnější zpráva. Stanoviska se zaměřila na připravovanou novelu Ústavy Albánie týkající se soudní moci, makedonský Zákon o disciplinární odpovědnosti a hodnocení soudců a ukrajinský Zákon o odsouzení symbolů komunistického a nacistického totalitního režimu. Zpráva pojednává o postavení a právech voličů pobývajících de facto v zahraničí.

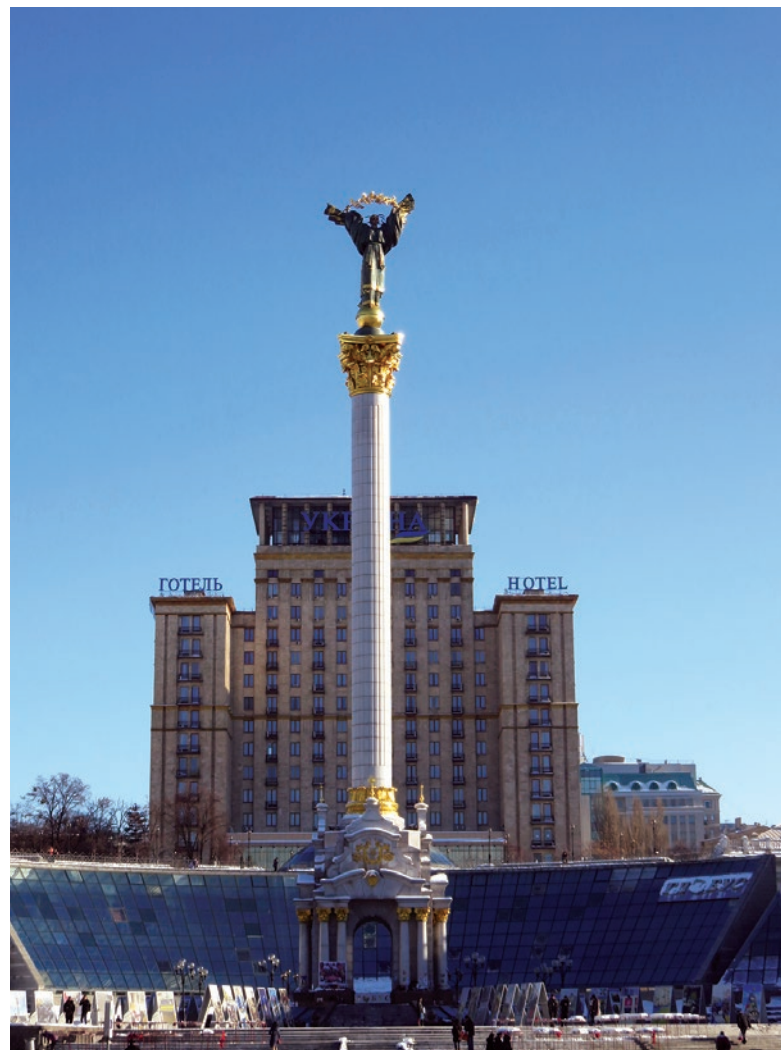
Ukrajinské tažení proti symbolům

V dubnu 2015 přijala Verchovná rada Ukrajiny tzv. dekomunizační balíček zahrnující čtyři zákony – zákon o právním postavení a uctění bojovníků za ukrajinskou nezávislost ve 20. století, zákon o připomínce vítězství nad nacismem ve druhé světové válce, zákon o přístupu do archivů represivních složek komunistického totalitního režimu z let 1917-1991 a zákon o odsouzení komunistického a národně socialistického (nacistického) totalitního režimu na Ukrajině a zákazu propagandy jejich symbolů. Zákony, jejichž prostřednictvím se Ukrajina snaží vyrovnat se svou nedávnou minulostí, vzbudily v zemi samotné i mimo ni rozporné reakce. V odpovědi na ně se Parlamentní shromáždění Rady Evropy obrátilo v srpnu 2015 na Benátskou komisi s žádostí, aby posoudila – ve spolupráci s OBSE/ODIHR – čtvrtý z přijatých zákonů z hlediska jeho souladu s mezinárodními standardy ochrany lidských práv.

Benátská komise zřídila k zákonu pracovní skupinu tvořenou čtyřmi zpravodaji, mezi nimiž byla vedle expertů z Polska, Itálie a Švýcarska také česká členka Komise. V OBSE/ODIHR se tématem zabýval odborník z Bulharska. V listopadu navštívili zpravodajové Kyjev, kde se setkali se zástupci Verchovné rady, Ministerstva spravedlnosti

Ukrajiny, médií i nevládních organizací, kteří je informovali o svém pohledu na věc. Představitelé Ukrajiny dali současně najevo ochotu zákon v některých bodech novelizovat. Na základě těchto informací vzniklo společné prozatímní stanovisko (Joint Interim Opinion 823/2015), jež bylo jednomyslně přijato rozhodnutím pléna Benátské komise. Finální stanovisko by mělo následovat poté, kdy Ukrajina přijme slíbenou novelu zákona. Při její přípravě je třeba zohlednit výhrady k zákonu, které se objevují v prozatímním stanovisku.

Zákon o odsouzení komunistického a národně socialistického totalitního režimu na Ukrajině a zákazu propagandy jejich symbolů prohlašuje nacistický a komunistický režim na Ukrajině za „zločinné a /.../ neslučitelné se základními lidskými právy a svobodami občanů“ (článek 2). Propaganda těchto režimů a používání jejich symbolů jsou zakázány a podléhají sankcím. Fyzické osoby, které se některého z daných jednání dopustí, mohou být odsouzeny k trestu odnětí

Majdan [1]

svobody až na pět, resp. deset let. Politické strany či občanská sdružení šířící nacistickou či komunistickou ideologii či symboly mají být zrušeny; nesmějí se také účastnit voleb. Zákon též ukládá státní správě, aby aktivně vyšetřovala zločiny nacismu a komunismu a zveřejňovala informace o těchto zločinech.

Ve svém společném stanovisku Benátská komise a OBSE/ ODIHR nezpochybňují právo státu zakázat, a případně i stíhat, používání určitých symbolů a šíření některých ideologií. Zdůrazňují ale, že úprava musí odpovídat standardům nastaveným Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv, tj. musí mít oporu v zákoně, sledovat legitimní cíl a být nezbytná v demokratické společnosti. Zákon tyto standardy podle Benátské komise a OBSE/ODIHR zcela nenaplnuje. Problémy jsou zejména dva.

První spočívá ve vágnosti vymezení pojmů „symboly“ a „propaganda“. Zákon nabízí dlouhý výčet symbolů, jejichž veřejné používání či šíření není dovoleno, zejména symbolů komunistických. Patří mezi ně mj. vlajky a znaky všech komunistických států (včetně Československa), hymny používané v Sovětském svazu, hesla a citáty z doby komunismu, pomníky, názvy měst obsahující jméno komunistického politika a sám výraz „komunistická strana“. Výčet je extrémně široký, zahrnuje symboly, jež běžný občan těžko může znát (hesla všech komunistických sjezdů aj.), a hojně používá odkazy na „jiné podobné symboly“. Stejně nepřesné je vymezení propagandy komunistického či nacistického režimu, které mj. zahrnuje šíření informací snažících se omluvit zločinnou povahu režimů či veřejné použití produktů obsahujících symboly těchto režimů (včetně např. prodeje suvenýrů).

Druhým problémem zákona je disproporční povaha sankcí aplikovaných vůči těm, kdo poruší jeho ustanovení. Veřejné užití symbolu nacistického či komunistického režimu – tedy např. zaspívání hymny Sovětského svazu či vyslovení výrazu „komunistická strana“ – podléhá trestněprávnímu po-

stihu bez ohledu na kontext použití či motivaci. Obdobně přísné jsou sankce pro právnické osoby, tedy zákaz účasti ve volbách a zrušení. Zatímco trestněprávní postih dosud nebyl využit, zákon již umožnil úřadům nejprve odepřít účast ve volbách a následně ukončit činnost tří komunistických stran působících v zemi. K těmto konkrétním kauzám se stanovisko nevyjadřuje, obsahuje ale obecné doporučení, aby sankce odpovídaly závažnosti jednání, jež postihují. Ukrajinská strana doporučení přijala a zavázala se pokusit se je zohlednit v novele zákona.

Voliči pobývající *de facto* v zahraničí

V návaznosti na svou starší zprávu o volbách v zahraničí (Studie 580/2010 z roku 2011) přijala Benátská komise v prosinci 2015 zprávu o voličích pobývajících *de facto* v zahraničí (Studie 748/2013), přičemž vycházela i ze zkušeností svých latinsko-amerických členů a spolupracovníků, vyjádřených v komentáři o volebních podvodech páchaných za využití identity osob pobývajících v zahraničí. Dalším východiskem byla aktuální zpráva Kongresu místních a regionálních orgánů Rady Evropy o voličských seznamech a voličích sídlících *de facto* v cizině, srov. Doporučení 369 (2015) a Rezoluce 378 (2015). Globalizace spojená s migrací i narůstající akceptací bipolitismu u migrujících osob podle citovaných dokumentů zdůraznila téma voličů pobývajících v zahraničí. Zatím se v mezinárodním právu nevytvořilo právo občanů sídlících v zahraničí na to, aby jim stát zajistil možnost volit v zemi jejich aktuálního pobytu (rozhodnutí Velkého senátu ESLP *Sitaropoulos et Giakoumopoulos proti Řecku*, č. 42202/07, z 15. 3. 2002). Země též mají podle ESLP velkou míru vlastního uvážení u stanovení kritérií, co již je relevantní pobyt v zahraničí, nicméně jednou stanovená kritéria stát nesmí používat arbitrárně.

Rizika vyplývají z toho, že lidé mající dvojí občanství či sídlící permanentně v jiné zemi nemívají tendenci se z původních seznamů odhlašovat či změnu svého pobytu hlásit státním orgánům, protože by to mohlo vést ke snížení jejich nároků vůči státu původu např. v oblasti sociálních práv. Takto v seznamech zapsané identity odstěhovaných osob pak mohou být zneužívány k volebním podvodům, protože je velmi nepravděpodobné, že osoby fakticky pobývající v zahraničí právě v den voleb dorazí do země, aby se tam účastnily voleb.

Ilustrační obrázek [2]

Za účelem odstranění rizik takových podvodů je třeba provádět kontrolu jak vůči aktuálnosti voličských seznamů (např. porovnáním s jinými databázemi), tak ohledně identit voličů ve volebních místnostech. V řadě evropských zemí (Albánie, Arménie, Rakousko, Bulharsko, Belgie, Bosna a Hercegovina, Estonsko, Finsko, Gruzie, Island, Holandsko, Španělsko, Švédsko, Makedonie, Moldavsko), ale např. i v Tunisku nebo Panamě, je voličům umožněn zápis do voličských seznamů zahraničních voličů.

Někde je zápis do seznamu spojen s určitými komplikacemi (v Mexiku je např. nutno voličské lístky vyzvedávat na území státu, jinde je třeba se předem zapsat do zahraničního voličského seznamu na konzulátu či velvyslanectví). Naopak jsou země (Bulharsko, Moldavsko), kde se mohou voliči i v zahraničí zapsat do seznamu přímo ve volební místnosti v den voleb. V zemích umožňujících volbu v zahraničí voliči mohou figurovat jak v obecném voličském seznamu, tak ve speciálních seznamech voličů v zahraničí (speciální seznamy se používají např. v Latinské Americe, Bulharsku, Moldávii i Tunisku). Tyto zvláštní seznamy pro volby v zahraničí jsou vhodnější pro zabránění volebním podvodům, avšak pouze tehdy, kdy zápis do zvláštního seznamu důsledně vede k výmazu ze seznamu vnitrostátního. Další opatření, jak zabránit volebním podvodům, spočívají v pravidelných revizích volebních seznamů, kontrole jejich souladu s ostatními veřejnými registry osob (zejména kontrola pobytových adres), pečlivém ověření osobních identit při volbách a všeobecné evidenci identifikačních dokladů osob spolu se skartací starých dokladů při vydání dokladů nových, případně v povinnosti pravidelného hlášení pobytu státní správě.

Při úvahách o zabránění zneužívání identit či jiných volebních podvodů při volbě osob sídlících v zahraničí je třeba též přihlídnout k tomu, jaké

možnosti volby tyto osoby mají. Většina evropských zemí umožňuje provedení volby v zahraničí (35:16), naopak v Latinské Americe to státy spíše neumožňují. Obvyklá je praxe korespondenční volby, některé země umožňují volbu prostřednictvím internetu (Estonsko, Mexiko, Švýcarsko) či prostřednictvím zástupce nebo předem (to je využitelné u krátkodobých pobytů v zahraničí). Pro zabránění volebních podvodů způsobených buď tím, že osoby volí jak v zemi původu, tak v zahraničí, nebo zneužitím identity zapsané osoby, která se zdržuje v cizině, k provedení volby za ni, se doporučuje provádět efektivní ověřování identit přímo ve volební místnosti. Důvěryhodnost těchto kontrol velmi souvisí s pravidly vydávání, měnění a používání identifikačních dokladů (např. zda země umožňuje mít dva pasy, zda osobní doklady obsahují biometrické údaje, jak dlouhá je platnost konkrétního dokladu a jak aktuální je tudíž fotografie kontrolované osoby apod.). Některé země proto požadují při volbě předložení dvou průkazů totožnosti, jiné používají speciální identifikační doklady jen pro účely voleb. Případně je možno také využívat identifikaci osoby on-line či ověření v centrální evidenci, zda daná osoba už volila či nikoli.

Závěrem Benátská komise doporučila s ohledem na to, že neexistují jednoznačné mezinárodní normy o volbách státních občanů v zahraničí a společná definice pojmu pobyt, že by bylo dobré sledovat koherenci a efektivitu právní úpravy i praxe v této oblasti. Účelem je zejména zachování principu jeden člověk, jeden hlas, všeobecné volební právo pro všechny oprávněné občany a vyloučení volebního podvodu buď zneužitím cizí identity či provedením několikanásobné volby. Chvályhodný cíl zapojení i v zahraničí sídlících občanů a skutečné zajištění všeobecného volebního práva je třeba realizovat cestou zjednodušení výkonu volebního práva v cizině – např. prostřednictvím znásobení počtu volebních místností v zahraničí a rozšíření způsobů výkonu volebního práva – povolení korespondenční volby, volby prostřednictvím internetu, volby prostřednictvím prokury (zmocnění). Současně je třeba přijmout opatření, aby nedošlo k volebním podvodům, jejichž riziko stoupá zejména tehdy, je-li možné provést zápis do voličského seznamu přímo na místě v den volby a pokud se voliči mohou prokazovat různými typy dokumentů prokazujících jejich identitu (tehdy je pak větší riziko zneužití cizích identit na státním území, kde probíhají volby, než v cizině).

Ilustrační foto – protesty na Ukrajině [4]

Výhled do roku 2016

Prosincové zasedání uzavřelo další rok aktivit Benátské komise. Jednalo se o rok plný nejrůznějších aktivit: Komise se zapojila do reformního procesu v několika zemích severní Afriky, pomáhala hledat řešení složitých právních i politických problémů na Ukrajině, zintenzivnila vztahy se zeměmi Latinské Ameriky a také, jak jsme informovali minule, poprvé zorganizovala, ve spolupráci s Ústavem mezinárodních vztahů, akci v Praze (konference *Minulost a současnost lustrací: podobnosti, rozdíly a aplikovatelné standardy*, která se konala dne 9. září v budově Ministerstva zahraničních věcí). Vše nasvědčuje tomu, že podobně bohatý a pestrý bude také rok 2016. Již nyní je zřejmé, že Benátská komise se bude zabývat velmi zajímavými tématy (např. ruský zákon o nežádoucích organizacích či současná krize kolem Ústavního soudu v Polsku) a přijme také některé obecnější dokumenty (chystaná studie k vládě práva apod.).

Komisi v tomto období povede nové (resp. staronové) vedení, které bylo zvoleno v závěru prosincového zasedání. Prezidentem orgánu zůstává Gi-

anni Buquicchio z Itálie, o místa místopředsedů se dělí členové z Polska, Rakouska a Islandu. K určitým změnám došlo ve vedení podkomisí, ne ovšem v podkomisi pro mezinárodní právo, jejíž předsedkyní bude i v dalším (dvouletém) funkčním období česká členka Benátské komise. Z jejího podnětu by měla v příštím roce, jak již čtenáři Bulletinu vědí, vzniknout komplexní studie k lustracím. O postupu příprav studie i dalších významných událostech ze života Benátské komise budeme čtenáře i nadále pravidelně informovat. Děkujeme za zájem v roce 2015 a přejeme Bulletinu, jeho redakci i všem čtenářům úspěšný nový rok 2016.

Fotografie

- [1] Majdan, autorka: Veronika Bílková.
- [2] Ilustrační obrázek; zdroj: DeviantArt, Saint-Tepes, Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 License.
- [3] Benátská komise, zdroj: Council of Europe.
- [4] Ilustrační foto – protesty na Ukrajině, zdroj: <http://www.torange.us/>, Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Reportáž: Seminář k 70 letům mezinárodního trestního soudnictví

Helena Kopecká

V srpnu 2015 uplynulo 70 let od ustavení Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku, na jehož činnost v 90. letech 20. století navázaly další mezinárodní trestní tribunály. V prosinci 2015 se proto v Černínském paláci v Praze uskutečnil seminář k tomuto tématu.

Příspěvek Kateřiny Uhlířové

První vystoupila se svým příspěvkem Kateřina Uhlířová, odborná asistentka na Katedře mezinárodního a evropského práva z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně na téma: „Norimberské zásady 70 let poté: vývoj a současné výzvy mezinárodního trestního soudnictví.“ Ve svém příspěvku shrnula norimberské zásady a uvedla, které nové zásady se formulovaly v souvislosti se vznikem zvláštních tribunálů v 90. letech.

Odbornice Masarykovy univerzity upozornila na skutečnost, že každý soudní tribunál čelil vlastním výzvám, ať už to byl Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, kde se rozvíjelo téma „společného zločineckého plánu“, nebo Zvláštní soud pro Sierra Leone, který vznikl bez angažmá Rady bezpečnosti. Zvláštní senát pro válečné zločiny v Bosně a Hercegovině řešil pro změnu téma retroaktivní aplikace zákonů a Zvláštní senáty pro Kambodžu se ukázaly být jako nepřilíh úspěšné. Kateřina Uhlířová rovněž jako o jedné z výzev hovořila o otázce imunit vyplývající z Římského statutu. Její příspěvek tedy nejen shrnul norimberské zásady, ale dal vzhled i do problémů, kterým jednotlivé zvláštní senáty čelily.

Praktický pohled soudce Fremra

Následně se svým příspěvkem vystoupila významná česká osobnost mezinárodního trestního soudnictví, a to soudce Mezinárodního trestního soudu (MTS) Robert Fremr s tématem „Norimberský tribunál a Mezinárodní trestní soud – spravedlnost vítězí?“ Robert Fremr hovořil o tom, že se objevuje řada kritiků Norimberského tribunálu, nicméně

on sám jeho důležitost a význam vidí a domnívá se, že Norimberský proces obecné požadavky na „fair trial“ splňoval.

V souvislosti s MTS poté hovořil o současné situaci, kdy si řada afrických států stěžuje, že soud se zaměřuje zejména na stíhání afrických vůdců, a proto hrozí vystoupením z působnosti jeho jurisdikce. Robert Fremr vyjádřil myšlenku, že se africké vůdci stále více bojí, že budou stíháni.

Závěrem zůstal optimistický v přínosu Mezinárodního trestního soudu, který přes některé potíže (například s vykonáváním rozsudků, kde je zapotřebí spolupráce států) svůj význam má. Přednáška soudce Fremra byla vítaným vzhledem osobnosti mezinárodního trestního soudnictví, jež má rozsáhlé praktické zkušenosti.

Příspěvek soudkyně Ivany Hrdličkové

Další významnou osobností mezinárodního trestního soudnictví, která na semináři vystoupila, byla Ivana Hrdličková, předsedkyně Zvláštního tribunálu pro Libanon, která hovořila na téma „Aktuální otázky mezinárodního trestního práva a boje s terorismem“. Nejdříve popsala vznik a fungování libanonského tribunálu. Následně přešla k otázkám spojeným s terorismem a hovořila o tom, že byt neexistuje obecně uznávaná definice terorismu jako trestného činu, terorismus má své místo v mezinárodním právu, neboť jeho „přeshraničnost“ je mimořádná.

Soudkyně Hrdličková rovněž hovořila o nutnosti posilovat mezinárodní justiční spolupráci a spravedlnost, a snažit se dojít k obecně uznávané definici terorismu. Přednáška Ivany Hrdličkové byla pojata velmi prakticky z důvodu jejich osobních zkušeností coby soudkyně.

Akademický vzhled profesora Šturmy

Seminář zakončil Pavel Šturma, profesor mezinárodního práva na Katedře mezinárodního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Vzhledem k jeho členství v Komisi OSN pro mezinárodní právo není překvapivé, že i téma jeho příspěvku souviselo s jeho činností a znělo „Mezinárodní trestní právo v současné práci Komise pro mezinárodní právo.“

Profesor Šturma shrnul vývoj práce Komise, díky čemuž bylo možné získat přehled o její významné činnosti. Nejprve hovořil o jejích počátcích, kdy v 50. letech pracovala na kodifikaci zločinů podle mezinárodního trestního práva, přes činnost v letech devadesátých, kdy se věnovala návrhu statutu Mezinárodního trestního soudu, až po činnost současnou. Přednáška byla vedena velmi přehledně a umožnila posluchačům získat přehled o činnosti Komise.

Celkově byl seminář Ministerstva zahraničních věcí k 70 letům od vzniku mezinárodního trestního soud-

nictví veden jasně, přehledně a poskytnul nejdůležitější informace z této oblasti. Nelze opomenout, že se semináře účastnily skutečné osobnosti mezinárodního trestního soudnictví, které tak mohly posluchačům nabídnout svoje nejen teoretické, ale zejména praktické zkušenosti. Lze proto shrnout, že účast na semináři k 70 letům výročí mezinárodního trestního soudnictví byla velmi zajímavým přínosem.

Fotografie

[1] Účastníci konference, autor: Jan Lhotský

Účastníci konference [1]

Reportáž: Konference v Haagu o právu ozbrojených konfliktů

Jan Lhotský

V lednu 2015 uspořádala International Bar Association v Paláci míru v Haagu novou konferenci týkající se mezinárodního trestního práva s úmyslem učinit z této události tradici. Pro úspěch z minulého roku proběhla tedy v lednu 2016 konference, jejímž zastřešujícím tématem byly současné výzvy práva ozbrojených konfliktů.

Loni zorganizovala *International Bar Association* (IBA, možno volně přeložit jako Mezinárodní asociace advokátních komor) konferenci týkající se fungování Mezinárodního trestního soudu a ohlasy týkající se jak účasti špičkových odborníků na danou problematiku, tak věcnosti příspěvků dávaly tušit, že by bylo dobré akci tohoto typu organizovat každoročně.

Letos byly zastřešujícím tématem konference *Legal Challenges of Modern Warfare*. Událost byla rozdělena do šesti tematických částí, z nichž každý panel

sestával z pěti odborníků na danou problematiku, kterými byli jak významní akademici a mezinárodní právníci či soudci, tak tento rok rovněž řada zástupců ozbrojených sil.

Hned prvním tématem bylo cílení řízených střel a ochrana civilního obyvatelstva a infrastruktury. Asi nepřekvapí, že většinu tohoto panelu tvořili armádní právníci a hlavním tématem byla odpovědnost velitele a vážení principů mezinárodního humanitárního práva, především přiměřenosti zásahu.

Následovala část věnující se odpovědnosti jednotek podílejících se na udržování míru (*peace keepers*). Mezi zmíněnými tématy byl kromě nedostatku financování řady existujících misí zmíněn rovněž problém, kdy často dochází k tomu, že velitel musí velmi rychle přijmout velmi důležité rozhodnutí, a to v absenci spolehlivých informací.

Třetí téma se týkalo vyšetřování zločinů a hromadných zvěrstev v konfliktních oblastech. Zde vystoupila řada odborníků z mezinárodních trestních tribunálů. K efektivnímu vyšetřování jsou dle vyjádření účastníků potřeba především dvě věci.

Palác míru [1]

Zaprvé nesnažit se dokázat obviněnému desítky různých činů, ale zaměřit se na ty nejdůležitější. Zadruhé je nutné mít skutečně kvalitního žalobce.

Dalším tématem byl kybernetický ozbrojený konflikt a otázka, jak může být kybernetický konflikt interpretován v rámci současných norem mezinárodního humanitárního práva. V této souvislosti se objevuje řada interpretačních problémů, které budou muset být v budoucnu překonány rozhodovací praxí mezinárodních soudů.

Výše zmíněné panely se konaly v sobotu, přičemž nedělní ráno začalo zaměřením na detenci a zacházení s válečnými zajatci. Diskuze se týkala především nedostatku právní regulace v oblasti tzv. vnitřního ozbrojeného konfliktu (a tudíž důležitosti lidskoprávních norem v takovém konfliktu) a rovněž detence v Guantánamu.

Velmi zajímavým bylo také poslední téma zaměřené na podporování válčících stran, dodávání zbraní

Konferenční sál [2]

a změnu režimu. Řečníci si vzali jako příklad roli Velké Británie, která byla nedávno nařčena, že pomáhá koalici vedené Saudskou Arábií vybírat cíle v Jemenu. Panelisté na základě judikatury mezinárodních soudů diskutovali, jak intenzivní musí být podpora, aby mohl být podporovatel za následky zásahů odpovědný.

V rámci rozsahu tohoto krátkého příspěvku bohužel není možné přiblížit argumentaci řečníků týkající se výše zmíněných témat. Účelem této reportáže je především upozornit na to, že IBA v lednu v Haagu organizuje konference tohoto typu. Letos byl na seznamu jeden účastník z České republiky a tři ze Slovenska. Třeba to bude příští rok více, daná událost za to rozhodně stojí.

Fotografie

[1] Palác míru, autor: Jan Lhotský

[2] Konferenční sál, autor: Jan Lhotský

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Ničenie náboženských, kultúrnych a historických objektov ako vojnový zločin pred MTS

Katarína Hukelová

V marci tohto roku sa na Medzinárodnom trestnom súde rozhodne, či existuje dostatočné množstvo dôkazov na začatie prvého procesu týkajúceho sa ničenia svetového kultúrneho dedičstva. Proces by mohol byť jasným signálom, že ničenie, plienenie a rabovanie historických a kultúrnych pamiatok medzinárodné spoločenstvo nebude tolerovať.

Tento prvý prípad pred MTS sa týka Ahmada al Faqi al Mahdiho pochádzajúceho z kmeňa tuarégov z oblasti okolo mesta Timbuktu v Mali. Mahdi prezývaný aj Abu Tourab bol veliteľom militantnej islamistickej skupiny Ansar Dine s väzbami na Al Kaídu.

Po tom čo sa v januári 2012 tuarégski militantní rebeli z Ansar Dine na 16 mesiacov zmocnili troch provincií na severe Mali, vrátane historického mesta Timbuktu, začali na dobytých územiach dôsledne zavádzať Šariu a napádať a terorizovať miestne obyvateľstvo.

Územie, ktoré bolo ovládané rebelmi je bohaté na historické a kultúrne pamiatky. Samotné Timbuktu bolo vyhlásené za svetové kultúrne dedičstvo UNESCO s množstvom mešít, hrobiek a svätýň. Radikáli z Ansar Dine však uctievanie mŕtvych a miest, kde sú pochovaní považujú za vážne porušenie islamu. Z tohto dôvodu približne od apríla 2012 začali islamisti ničiť a búrať náboženské a historické budovy.

Ničenie kultúrneho historického dedičstva sa v zmysle článku 8 ods. 2 Rímskeho štatútu MTS považuje za vojnový zločin. Zo spáchania vojnových zločinov je obžalovaný aj samotný Ahmad al Faqi al Mahdi a to z aktívnej a úmyselnej účasti na zničení 9 mauzóleí a mešity Sidi Yahia počas 9 dní v roku 2012.

V priebehu minulého roka sa ničenie historických, náboženských a kultúrnych pamiatok dostalo do centra pozornosti svetovej verejnosti po

Djingareyber Mosque, Timbuktu [1]

Sankore Mosque, Timbuktu [2]

tom, čo teroristi z ISIS čiastočne zničili v auguste 2015 starobylú Palmýru z tretieho storočia po Kr. v Sýrii. ISIS alebo Ansar Dine však nie sú prvými teroristickými skupinami, ktoré ničia pamiatky. Napríklad v roku 2001 Taliban zničil dve sochy Budhu v údolí Bamiyan v Afganistane. Ničenie náboženských objektov bolo príznačné aj pre vojnu v bývalej Juhoslávii. Samotný Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu (ICTY) riešil minimálne 16 prípadov ničenia a drancovania náboženských a historických miest.

Pri stíhaní vojnových zločinov, genocídy alebo zločinov proti ľudskosti sa zločiny proti kultúrne-
mu alebo náboženskému dedičstvu môžu zdať menej závažné, prípadne sa môžu „stratiť“ pri stíhaní

masového zverstva páchaného na civilnom obyvateľstve. Teraz však Úrad prokurátora MTS upriamil pozornosť aj na tento druh medzinárodného zločinu. Zostáva veriť, že Ahmad al Faki al Mahdi nebude jediným obžalovaným zo spáchania zločinov proti svetovému kultúrnemu dedičstvu, ale že v budúcnosti medzinárodná trestná justícia postaví pred spravodlivosť rovnako aj páchatelov, ktorí sa podieľali na ničení Palmýry.

Zdroje

International Criminal Court: Ahmad al Faqi al Mahdi makes first appearance before the ICC, Press Release: 30/09/2015, ICC-CPI-20150930-PR1157, www.icc-cpi.int, 30. September 2015 (https://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/press%20and%20media/press%20releases/Pages/pr1157.aspx).

International Criminal Court: Al Mahdi Case: Confirmation of charges hearing to open on 1 March 2016, Press Release: 13/01/2016, ICC-CPI-20160113-PR1182, www.icc-cpi.int, 13. Január 2016

(https://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/press%20and%20media/press%20releases/Pages/pr1182.aspx).
Smith, D.: Alleged militant appears at the Hague charged with cultural destruction in Mali, The Guardian, www.theguardian.com, 30. September 2015 (<http://www.theguardian.com/law/2015/sep/30/ahmad-al-faqi-al-mahdi-the-hague-international-criminal-court-mali-timbuktu>).

Whiting, A.: The first case for the ICC Prosecutor: Attacks on Cultural Heritage, Just Security, www.justsecurity.org, 29. September 2015 (<https://www.justsecurity.org/26453/mali-icc-attacks-cultural-heritage/>).

Fotografie

- [1] Djingareyber Mosque, Timbuktu, autor: United Nations Photo, www.flickr.com, 5. December 2013, Creative Commons (CC BY-NC-ND 2.0)
- [2] Sankore Mosque, Timbuktu, autor: Upyernoz, www.flickr.com, 20. Marec 2005, Creative Commons (CC BY 2.0)
- [3] Palmyra, autor: Reibai, www.flickr.com, 15 Jún 2008, Creative Commons (CC BY 2.0)

Palmyra [3]

Jemen: Válka, která se nás netýká?

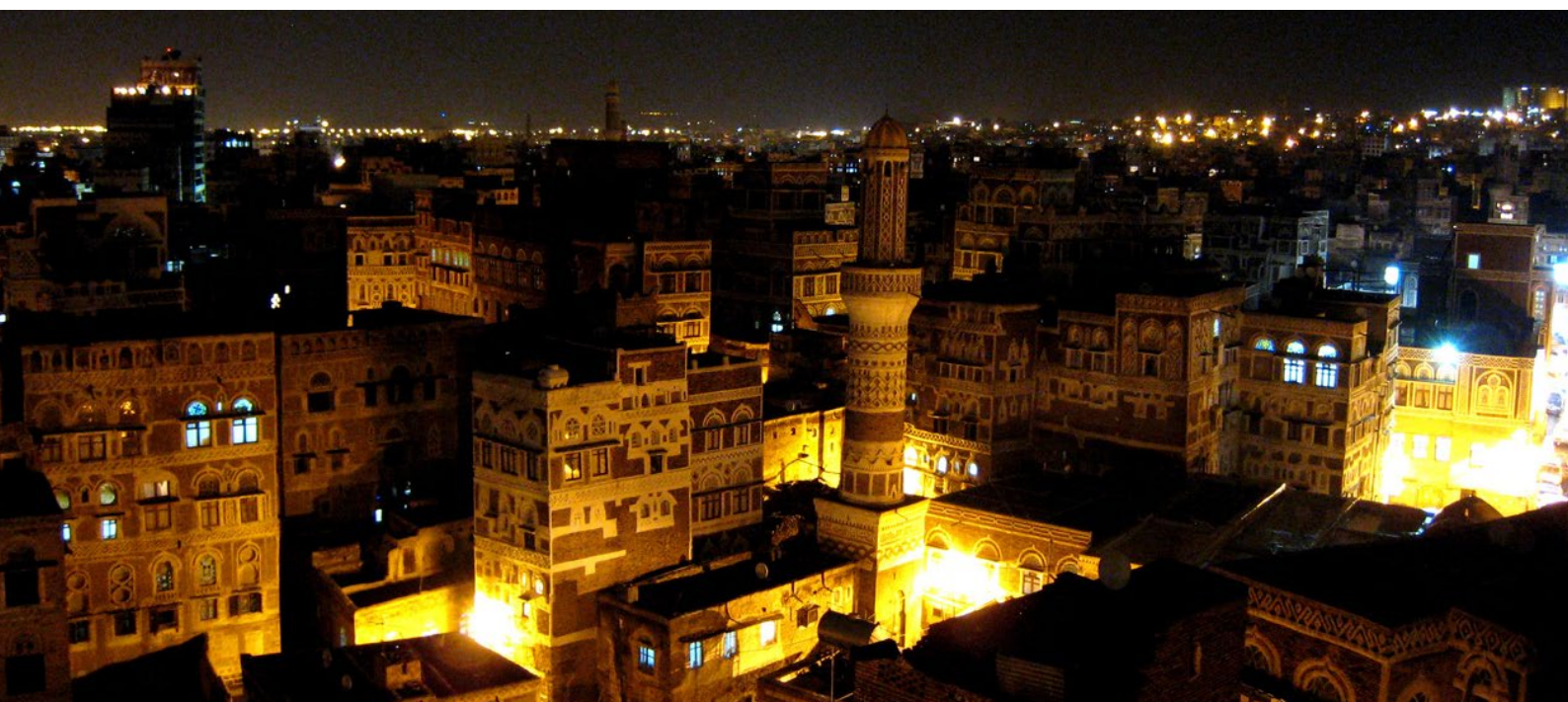
Kateřina Studecká

Několik let eskalující konflikt v Jemenu přerostl v březnu 2015 v občanskou válku. Zdá se, že zatímco situaci v některých blízkovýchodních zemích česká společnost bedlivě sleduje, jemenské občanské válce mnoho místa ve veřejném prostoru vyhrazeno není. Jedním z důvodů může být fakt, že Jemenci netvoří početně významnou skupinu mezi osobami hledajícími útočiště v Evropě.

kdy došlo mimo jiné k Hútióvci vedenému útoku na mezinárodní letiště v Adenu. Zde zvítězili stoupeneci Hádího, jednalo se však pouze o začátek konfliktu ve městě Aden.

Bomby padají z nebe ve dne v noci

Boje, které následovaly, způsobily rozsáhlou humanitární katastrofu, dle OSN přišlo doposud o život již 6 tisíc lidí a dle některých zdrojů dochází v Jemenu k páchání zločinů podle mezinárodního práva. Amnesty International vydala

Sana'a Medina, Yemen [1]

Hútióvé versus prezident Hádí

Aktuálně probíhající občanská válka v Jemenu vypukla v souvislosti s dlouholetým konfliktem mezi šiitskými Hútióvci a sunnitskými stoupeneci prezidenta Abd Rabbuh Mansur Al-Hádího. Hútióvé přinutili prezidenta Hádího k rezignaci v lednu 2015 a oznámili vytvoření tzv. Revolučního výboru jako prozatímního vládnoucího orgánu. Prezident Hádí následně uprchl z Hútióvci ovládaného hlavního města Sana'a do bývalého hlavního města Aden, odkud popřel legitimitu převzetí moci Hútióvci a prohlásil se za stále platného prezidenta země.

Následně však musel Hádí uprchnout ze země, do níž se opět navrátil po samotném vypuknutí občanské války. Uvádí se, že ta začala v březnu 2015,

v říjnu 2015 zprávu s příznačným názvem „Bomby padají z nebe ve dne v noci“ (*Bombs fall from the sky day and night*), v níž analyzuje 13 vzdušných útoků, které se odehrály od května do července 2015 a bylo při nich zabito přibližně sto civilistů a dalších 56 bylo zraněno.

Amnesty International ve zprávě uvádí, že tyto útoky byly často nepřiměřené a zdá se, že v některých případech byly zamýšleným cílem civilní objekty či přímo civilisté, a jako takové jsou tyto útoky v rozporu s mezinárodním humanitárním právem a představují válečné zločiny.

Zpráva označuje za viníka těchto činů především koalici vedenou Saudskou Arábií (dalšími partnery v rámci této koalice jsou např. Egypt, Maroko, Jordánsko či

Súdán), avšak v závěrečných doporučeních se vyslovuje i ve vztahu k USA a Spojenému království, aby tyto státy okamžitě přestaly s dodáváním zbraní (především těch, jejichž používání bylo zjištěno v rámci vyšetřování) koalici vedené Saudskou Arábií.

Velmi znepokojující jsou také zprávy o nedávném únosu několika novinářů televizní stanice Al Jazeera či o dvou lednových útocích na zdravotnická zařízení Lékařů bez hranic, během kterých byly čtyři osoby zabity a nejméně deset dalších zraněno. Organizace k těmto útokům uvedla, že za poslední tři měsíce se na území Jemenu stala její zařízení terčem vzdušných útoků již počtvrté. Podle názoru zástupců Lékařů bez hranic je zcela zřejmé, že se jednalo o úmyslné útoky, jejichž pachatelé museli vědět, že cílí na zdravotnická zařízení. Do série nepříznivých zpráv o situaci v Jemenu pak také zapadá informace ze začátku ledna 2016 o vyhoštění zvláštního vyslance OSN pro lidská práva, proti kterému Hádího vláda namítala, že porušování lidských práv neposuzoval nezaujatě ve vztahu ke stranám konfliktu. Příkaz k vyhoštění zvláštního vyslance byl však v reakci na silné námitky generálního tajemníka OSN a Vysokého komisaře OSN pro lidská práva zrušen.

Humanitární dopady

Výše popsáný konflikt v Jemenu vedl k tomu, že je dle Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) nyní až 2,5 milionu vnitřně vysídlených osob a polovina celkové populace Jemenu je tzv. „*food insecure*“, tedy bez spolehlivého přístupu k dostatečnému množství cenově dostupného a výživného jídla. Dle statistik UNHCR opustilo svůj domovský stát od března 2015 na 168 tisíc Jemenců, přičemž naprostá většina těchto osob míří do okolních zemí.

Medecins Sans Frontieres [2]

Tímto Jemen sice jaksí uniká primární pozornosti Evropanů, nicméně situace v Jemenu zdá se být skutečně alarmující. To ilustruje právě i fakt, že se Jemenci uchylují do natolik nestabilních okolních zemí jako je např. Somálsko, tedy do zemí, jejichž občané tvoří nejpočetnější skupiny uprchlíků v Jemenu (k červnu 2015 bylo v Jemenu 263 047 uprchlíků, z nichž naprostá většina pochází ze Somálska).[1]

Právě Somálsko však již v průběhu roku 2015 oznámilo, že nebude schopno přijímat další uprchlické lodě z Jemenu. Somálský komisař pro imigraci Mohamed Ali Yusuf k tomuto v červnu 2015 uvedl: „Pokud budou lidé nadále přicházet, bude pro nás nemožné tuto situaci zvládnout. Naše kapacity jsou plné. Jedná se o mezinárodní záležitost a svět musí dělat více. Sami se s tímto nevypořádáme“.[2] Evropa se však zatím vypořádává se svou vlastní uprchlickou vlnou a je otázkou, kdy evropské země budou schopny (a ochotny) zaměřit pozornost na jih Arabského poloostrova.

Poznámky

- [1] Zajímavé – a značně znepokojující – je ale také to, že přes veškeré problémy, které tuto zemi sužují, se v roce 2015 přeplavilo z Afriky do Jemenu přes 92 tisíc osob.
- [2] Jake Flanagin. Yemen's forgotten refugees are so desperate they're fleeing to Somalia. 9. září 2015. (<http://qz.com/497336/yemens-forgotten-refugees-are-so-desperate-theyre-fleeing-to-somalia/>)

Zdroje

- Medecins sans frontieres: Yemen: Health facilities under attack - MSF wants answers, www.msf.org, 25. ledna 2016 (<http://www.msf.org/article/yemen-health-facilities-under-attack-msf-wants-answers>).
- Amnesty International: Yemen: „Bombs fall from the sky day and night“: Civilians under fire in northern Yemen, www.amnesty.org, 6. října 2015 (<https://www.amnesty.org/en/documents/mde31/2548/2015/en/>).
- Farea Al-Muslimi: Analysis: How can war-torn Yemen find peace?, Al Jazeera, www.aljazeera.com, 21. ledna 2016 (<http://www.aljazeera.com/news/2016/01/analysis-war-torn-yemen-find-peace-160112071115870.html>).

Fotografie

- [1] Sana'a Medina, Yemen – Nightwatch, autor: drsno, www.flickr.com, 10. července 2007, Creative Commons (CC BY-NC-ND 2.0).
- [2] Medecins Sans Frontieres, autor: Stephen Downes, www.flickr.com, 24. září 2011, Creative Commons (CC BY-NC 2.0).

Postižitelnost hrubých porušení mezinárodního humanitárního práva ve světle náletu na nemocnici v Kundúzu

Petr Pospíšil

Dne 3. října 2015 otrásla světem zpráva o zásahu kliniky mezinárodní humanitární organizace Lékaři bez hranic v afghánském Kundúzu při bombardování americkými leteckými silami. V důsledku neštěstí zahynulo 42 lidí, přičemž značnou část obětí představoval mezinárodní personál nemocnice. Organizace záhy označila událost za válečný zločin a volala po mezinárodním vyšetřování.

Zdravotnické objekty a mezinárodní humanitární právo

Bezprostředně po útoku vyzvala k nezávislému vyšetření incidentu jak ředitelka Lékařů bez hranic (Médecins Sans Frontières, MSF) Joanne Liu, tak i Vysoký komisař OSN pro lidská práva Zeid Ra'ad Al Hussein, jenž se nechal slyšet, že zdravotnická zařízení jsou v ozbrojeném konfliktu předmětem zvláštní ochrany a jejich bombardování by mohlo naplnit materiální znaky válečného zločinu.

Mezinárodní humanitární právo na ochranu zdravotnických zařízení pamatuje ve smluvních instrumentech i v normách obyčejového charakteru. Článek 23 První ženevské úmluvy stanoví, že smluvní strany mohou po vypuknutí nepokojů zřídit zdravotnické zóny za účelem ochrany zraněných před válkou. Tato ochrana se vztahuje i na personál těchto zařízení. Čtvrtá ženevská úmluva zase stranám konfliktu ukládá povinnost podniknout všechny dostupné kroky ke shromáždění zraněných a k jejich ochraně před drancováním a špatným zacházením.

Mezinárodní výbor Červeného kříže dále ve svých Pravidlech obyčejového mezinárodního humanitárního práva uvádí, že směřování útoku proti lokalitě určené k ukrytí zraněných, nemocných a civilistů před válkou je zakázáno.

Válečný zločin, či nikoli?

V této souvislosti je však nutné poznamenat, že prokazatelné porušení Ženevských konvencí ještě

Vojenská operace v Kundúzu [1]

automaticky nevede k závěru, že došlo ke spáchání válečného zločinu. Válečné zločiny, jako jedna z podkategorií zločinů podle mezinárodního práva, jsou definovány v ustanoveních mezinárodního trestního práva. To vyžaduje ještě vyšší intenzitu porušení hmotněprávních norem.

Římský statut MTS v obsáhlém výčtu možných typů válečných zločinů uvádí mj. i „Záměrné směřování útoků proti (...) nemocnicím a místům, kde jsou shromažďováni nemocní a zranění, za předpokladu, že nejde o vojenské cíle.“ Z hlediska právní klasifikace jako válečného zločinu je tedy nezbytné správně posoudit charakter zavinění (zda-li byl záměrný či nikoli). Podle velitele zahraničních sil v Afghánistánu byla nemocnice zasažena omylem.

Pokud by tak tomu opravdu bylo, podmínka stanovená v Římském statutu pro kvalifikaci jako „válečný zločin“ by naplněna nebyla. Tato skutková otázka, stejně jako ověření toho, zda nemocnice nebyla povstaleckými vojsky adaptována v polovojskový objekt, by se stala předmětem vyšetřování, po němž volali MSF i Vysoký komisař OSN. Je však takové vyšetřování realistické? A pokud nikoli, jaké jsou jeho alternativy?

Tři možné scénáře vyšetřování

Dosavadní mezinárodní praxe nasvědčuje spíše tomu, že situace podobné té z Kundúzu jsou řešeny spíše národními vyšetřovacími orgány. V tom případě vyšetřování provedou buď orgány státu, na jehož území ke spáchání údajného válečného zločinu došlo (na základě územní jurisdikce a principu teritoriality), nebo státu, z něhož pochází domnělý pachatel, resp. oběť (na základě principu personality a extraterritoriální jurisdikce). Druhý případ nastane především v takové situaci, když územní suverén není schopen či ochoten (*unable or unwilling*) provést řádné vyšetření. Není vyloučeno ani konkurenční vyšetření incidentu orgány obou států.

V případě, že panuje nedůvěra ke kompetenci a k výsledkům vyšetřování orgánů jednoho ze států, jedna ze stran či mezinárodní společenství mohou iniciovat určitou formu mezinárodního vyšetřování. Nezávislá mezinárodní komise může být ustavena buď na základě mezinárodní smlouvy nebo z rozhodnutí mezinárodní organizace, jejíž jsou obě zainteresované strany členy (de facto připadá v úvahu pouze OSN). V roce 2010 například byla rezolucí Rady OSN pro lidská práva zřízena nezávislá vyšetřovací komise pro konflikt v pásmu Gazy (*UN Independent International Fact-Finding Mission on the Gaza Conflict*).

Kdyby tento hypotetický postup nastal i v případě náletu na nemocnici v Kundúzu, výstupy vyšetřování mezinárodní komise by mohly vyústit v trestní stíhání před MTS z toho titulu, že stát, na jehož území ke spáchání domnělého zločinu podle mezinárodního práva došlo (tedy Afghá-

nistán) je smluvní stranou Římského statutu MTS (postup podle čl. 12 odst. 2 písm. a Statutu).

Ačkoli MSF navrhlo vyšetřením tragédie z Kundúzu pověřit Mezinárodní humanitární průzkumnou komisi (*International Humanitarian Fact-Finding Commission*), mezinárodní instituci se sídlem v Bernu zřízenou v roce 1991 za účelem vyšetřování porušení mezinárodního humanitárního práva, realita je taková, že vyšetřování dosud probíhá pouze na národní úrovni amerického vojenského soudnictví.

Zdroje

International Committee of the Red Cross: Customary IHL. Rule 35. Hospital and Safety Zones and Neutralized Zones, www.icrc.org (https://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_chapter11_rule35).

Jurist: UN rights chief calls for investigation into Kunduz clinic airstrikes, <http://jurist.org>, 5. října 2015 (<http://jurist.org/paperchase/2015/10/un-rights-chief-calls-for-investigation-into-kunduz-clinic-airstrikes.php>).

Lidovky.cz: Obama se omluvil za útok na nemocnici v Kundúzu. MSF chce nezávislé vyšetřování, www.lidovky.cz, 7. října 2015 (http://www.lidovky.cz/obama-se-omluvil-za-utok-na-nemocnici-v-kunduzu-msf-chce-nezavisle-vysetrovani-19n/zpravy-svet.aspx?c=A151007_203954_ln_zahranici_ele).

Schmitt, Michael N. 2011. "Investigating Violations of International Law in Armed Conflict." *Harvard National Security Journal*, Vol 2.

Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli, 1949
Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války, 1949
Římský statut MSD, 1998

Fotografie

- [1] Vojenská operace v Kundúzu, foto: ISAF Headquarters Public Affairs Office, <http://de.wikipedia.org>, 4. listopadu 2009, Creative Commons (CC-BY-2.0)
- [2] Lékaři bez hranic, foto: nesimo, www.flickr.com, 26. dubna 2013, Creative Commons (CC BY-SA 2.0)

Lékaři bez hranic [2]

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Velký senát ESLP znovu rozhoduje případ českých domácích porodů

Helena Kopecká

V prosinci 2014 zamítl Evropský soud pro lidská práva stížnost Šárky Dubské a Alexandry Krejzové, kterou podaly z důvodu problematičnosti mít u domácích porodů přítomnou asistentku. Případ byl na jejich žádost v červnu 2015 postoupen Velkému senátu soudu, před nímž dne 2. prosince 2015 proběhlo ústní jednání.

Případ Dubská a Krejzová začal již před několika lety, kdy obě ženy chtěly porodit své děti doma za přítomnosti porodních asistentek. Šárka Dubská si přála domácí porod z důvodu svých nepříjemných zkušeností z nemocnice z doby, kdy byla prvorodička. Alexandra Krejzová rodila sice své první dvě děti doma, ale protože jí bylo odmítnuto uhradit přítomnost porodní asistentky z veřejného zdravotního pojištění, rodila své třetí dítě v nemocnici. Situaci se dopředu snažila řešit s Ministerstvem zdravotnictví, městským úřadem v Praze i zdravotní pojišťovnou, ale neúspěšně.

Šárka Dubská se taktéž obracela na zdravotní pojišťovnu a dále na krajský úřad, avšak bylo jí oznámeno, že porodní asistentky mohou vést porod pouze v klasickém zdravotnickém zařízení, nicméně soukromé asistentky nemají registrovány a ani by nemohly být za jejich činnost v domácím prostředí ze zdravotního pojištění zaplaceny. Šárka Dubská podala nejprve stížnost k Ústavnímu soudu, která byla odmítnuta z důvodu nevyčerpání všech opravných prostředků (usnesení Ústavního soudu, Pl. ÚS 26/11, ze dne 12. března 2012), neboť nevyužila možnosti podat žalobu na ochranu osobnosti ke krajskému soudu.

Soudkyně zpravodajka Eliška Wagnerová mimo jiné v odůvodnění uvedla, že by se měla v této záležitosti začít vést vážná debata, jejímž výsledkem by měla být nová legislativní úprava respektující právo na soukromý život v souladu s článkem 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Celkem devět soudců Ústavního soudu využilo možnosti podat odlišné

Ilustrační foto [1]

stanovisko k výroku či odůvodnění nálezu, v nichž se však s Eliškou Wagnerovou neztotožnili.

Zamítnutí stížnosti Evropským soudem pro lidská práva

Šárka Dubská a Alexandra Krejzová se proto rozhodly obrátit se na Evropský soud pro lidská práva (dále jen ESLP). Ve svých stížnostech (č. 28859/11 a 28473/12) vznesly námitku porušení článku 8 Úmluvy z důvodu nemožnosti porodu v domácím prostředí s porodní asistentkou. ESLP v odůvodnění rozsudku uvedl, že s ohledem na široké pojetí soukromého života podle článku 8 Úmluvy, nemožnost stěžovatelek mít doma přítomné porodní asistentky představuje zásah do jejich práva na respektování soukromého života.

ESLP však dále také shledal, že nejsou důvody zpochybňovat, že politika českého Ministerstva zdravotnictví byla určena k ochraně zdraví a bezpečnosti dítěte během a po porodu a přinejmenším nepřímo také k ochraně zdraví a bezpečnosti matky. Dle ESLP lze proto říci, že byl dán legitimní cíl ochrany zdraví a práv druhých v souladu s článkem 8 odst. 2 Úmluvy.

Evropský soud pro lidská práva [2]

S ohledem na všechny okolnosti případu a s vědomím toho, že v těchto otázkách nepanuje evropský konsenzus, ESLP shledal, že při přijímání a aplikování politiky vůči domácím porodům české státní orgány nepřekročily míru uvážení ani neporušily spravedlivou rovnováhu, kterou musí klást mezi protichůdné zájmy. Celkově tudíž k porušení článku 8 Úmluvy nedošlo.

Domácí porody ve světle článku 8 Úmluvy

ESLP se již v minulosti problematikou domácích porodů zabýval, a to konkrétně v případě *Ternovszky proti Maďarsku* (stížnost č. 67545/09, rozsudek z 14. prosince 2010). V době podání stížnosti byla stěžovatelka těhotná a měla v úmyslu své dítě

porodit doma za přítomnosti porodní asistentky. Podle maďarského nařízení vlády se však každý zdravotník, který by byl u domácího porodu přítomen, vystavuje riziku odsouzení.

ESLP zde dospěl k závěru, že volba okolností porodu tvoří součást práva na ochranu soukromého života. Stát nesmí odrazovat porodní asistentky od poskytování péče u domácích porodů, a tudíž došlo k zásahu do výkonu práva na respektování soukromého života stěžovatelky. Rozhodnutí v případě *Dubská a Krejzová proti České republice* je proto možná do určité míry překvapivé, ačkoliv okolnosti obou případů jsou velmi podobné.

Debata i český případ u ESLP pokračují

Případ *Dubská a Krejzová proti České republice* i přes prvotní zamítnutou stížnost u ESLP stále pokračuje. Dne 2. prosince 2015 proběhlo na žádost stěžovatelek ústní jednání před Velkým senátem ESLP. K finálnímu rozhodnutí Velkého senátu však zatím nedošlo a případ tak zůstává stále otevřený. Stejně tak pokračuje veřejná debata, ve které mají domácí porody své zaryté odpůrce i příznivce, a která zřejmě jen tak neutichne, ať už bude rozhodnutí Velkého senátu jakékoliv.

Zdroje

- Právo ženy na domácí porod řeší soud ve Štrasburku*. Liga lidských práv. 2015 (<http://lp.cz/pripady/pravo-zeny-na-asistovany-domaci-porod-resi-soud-ve-strasburku/>).
- Případ domácích porodů Dubská a Krejzová v. ČR jde před Velký senát ESLP*. Liga lidských práv. 3. června 2015 (<http://www.ceska-justice.cz/2015/06/pripad-domacich-porodu-dubska-a-krejzova-v-cr-jde-pred-velky-senat-eslp/>).
- Usnesení Ústavního soudu, Pl. ÚS 26/11, ze dne 12. března 2012. (http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Aktualne_prilohky/2012_03_12b.pdf).
- Dubská a Krejzová proti České republice*, rozsudek ESLP ze dne 11. prosince 2014, stížnosti č. 28859/11 a 28473/12.
- Ternovszky proti Maďarsku*, rozsudek ESLP ze dne 14. prosince 2010, stížnost č. 67545/09.

Fotografie

- [1] Ilustrační foto, autor: Kenny Louie, zdroj: Wiki-media Commons.
- [2] Evropský soud pro lidská práva, autor: Paralacre, zdroj: Wiki-media Commons.

Aktuální judikatura ESLP

Jana Nováková, Lenka Vavrušová

S počátkem nového roku jsme se rozhodli čtenáře Bulletinu pravidelně informovat o rozsudcích Evropského soudu pro lidská práva, které byly vydány za uplynulý měsíc. V následujícím příspěvku pro Vás tedy shrneme vybraná nejpodstatnější rozhodnutí.

Lidskoprávní vyústění rozehnané demonstrace v centru Moskvy

Ve věci *Frumkin proti Rusku* [1] byl stěžovatel dne 6. května 2012 zatčen během rozehnaní politického shromáždění na Bolotném náměstí v centru Moskvy.[2] Stížnost samotná směřuje proti protiprávnosti rozpuštění shromáždění jako takového a dále proti konkrétnímu nezákonnému jednání policie vůči stěžovateli.

K nepokojům při řádně ohlášené demonstraci proti zmanipulovaným volbám došlo v situaci, kdy byl účastníkům demonstrace odmítnut přístup do dříve úřady povolené zóny. Následně došlo k proražení policejního kordonu, k předčasnému ukončení shromáždění oznámením z hlavního pódia a k okamžitému zatýkání pořadatelů a účastníků demonstrace. Většina ze zatčených pořadatelů či účastníků byla ruskými soudy odsouzena za účast v masových nepokojích a trestné činy proti policii.

Samotný stěžovatel byl zatčen při odchodu v prostoru ohlášeném pro konání demonstrace, když vzhledem k všeobecnému ruchu nebyl schopen odejít okamžitě. Po převozu na policejní stanici byl obviněn ze spáchání správních deliktů bránění v provozu a neuposlechnutí policejních příkazů. Po dobu následujících dvou dnů byl zadržován za účelem vypracování doprovodné administrativní dokumentace. Před soudem byly odmítnuty jeho požadavky na odložení sporu, veřejné projednání či vyslechnutí vybraných policejních příslušníků.

Budova Evropského soudu [1]

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) v souvislosti s porušením práva na svobodné shromažďování ve smyslu článku 11 Úmluvy konstatoval, že se jedná o jeden ze základů demokratické společnosti, přičemž výjimky musí být interpretovány úzce a každá restrikce musí být nezbytná a přesvědčivě odůvodněná.

Pokud tedy byla policejními orgány a správními úřady před konáním demonstrace účastníkům poskytnuta veřejně přístupná mapa včetně sporné zóny, jedná se o taciťní, ne-li dokonce o výslovnou shodu na skutečnosti, že daná oblast byla součástí demonstrace. Soud dále dospěl k závěru, že policejní orgány nedostatečně komunikovaly s organizátory a v reálném čase nedokázaly konstruktivním způsobem reagovat na vývoj situace, což následně vedlo k předčasnému ukončení demonstrace.

V rámci posouzení porušení Úmluvy vůči stěžovateli ESLP zdůraznil princip rozšiřující ochranu článku 11 Úmluvy na pokojně vystupující účastníky shromáždění, které je jinak stíženo násilnými akty spáchanými ostatními účastníky. Soud zcela postrádal důvodnost závažných opatření přijatých proti stěžovateli, neboť národní soudy nevezaly v úvahu námitky stěžovatele. Stěžovatelovo zatčení, vyšetřovací vazba ani následný trest nebyly dostatečně odůvodněné.

Navíc opatření proti stěžovateli mohou mít odrazující efekt od účasti na podobných akcích, výrazný potenciál k odrazení dalších podporovatelů opozice a široké veřejnosti k účasti na demonstracích či obecně dokonce k účasti na politické debatě jako takové. Konečně, pokud byl dán policejní příkaz k rozpuštění demonstrace, policejní orgány měly účastníkům poskytnout přiměřený čas a prostor tak učinit. Potrestání stěžovatele za jednání chráněné Úmluvou (tj. v konkrétním případě účast na demonstraci) bez rozumné možnosti uposlechnout příkaz je v rozporu s fundamentálním principem trestního práva *in dubio pro reo*.

Spravedlivost řízení při absenci klíčového svědka

Ve věci *Schatschaschwili proti Německu* [3] byl stěžovatel odsouzen za loupež a vydírání, přičemž mu byl uložen trest odnětí svobody v délce devět

a půl roku. Trestní soud založil své rozhodnutí na svědeckém prohlášení dvou obětí trestného činu policejním orgánům v přípravném řízení. Tato prohlášení byla přečtena nahlas v rámci hlavního líčení, neboť svědci odmítli před soudem vypovídat a odcestovali zpět do Lotyšska.

ESLP v postupu národních soudů shledal porušení článku 6 odst. 1 ve spojení s článkem 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Při posouzení celkové spravedlivosti řízení v případě, kdy se jako důkaz použije výpověď svědka učiněná před zahájením trestního řízení bez jeho následné účasti a výpovědi před soudem, je nutno aplikovat speciální tříkrokový test aplikovaný např. v případě *Al-Khawaja and Tahery proti Spojenému království*. [4]

Soud především konstatoval, že existence tzv. dobrého důvodu pro neúčast svědka v trestním řízení, ačkoli nemůže být sama o sobě nezvratným či rozhodným prvkem pro posouzení spravedlivosti celého řízení, je velmi důležitým faktorem, který musí být v rámci rozhodování zvažován. Může být zároveň prvkem, který překlóní pomyslné váhy ve prospěch následného zjištění porušení článku 6 Úmluvy. Samotný test se má pak dle ESLP posuzovat v pořadí stanoveném výše uvedeným rozhodnutím.

Výjimkou budou situace, kdy jeden z těchto kroků sám dokáže průkazně určit spravedlivost či nespravedlivost řízení jako celku. V těchto případech je žádoucí jednotlivé kroky zaměnit a tento krok posoudit nejdříve.

Soud shledal v posuzovaném případě dobrý důvod pro neúčast svědků a pro přijetí jejich prohlášení v přípravném řízení za důkaz v hlavním líčení, jelikož národní soudy učinily všechna možná opatření k jejich předvolání z cizího státu (individuální kontakt, spolupráce s tuzemskými soudy aj.). Ačkoli obecné soudy zřetelně nevedly, zda výpovědi svědků považovaly za jediný či rozhodný důkaz, ESLP po zhodnocení všech před soudem použitých důkazů dospěl k závěru, že se jednalo o důkaz rozhodující pro stěžovatelovo odsouzení.

Vzhledem k důležitosti výpovědi jako jediného očitého svědka trestného činu byla ostatní (tzv. vyvažující) opatření přijatá domácími soudy nedostatečná k umožnění spravedlivého a řádného posouzení spolehlivosti takovýchto důkazů. Řízení bez možnosti stěžovatele přezkoumat či vyslechnout

Demonstrace na Bolotného náměstí [2]

nout svědky v jakékoli fázi řízení je proto nutné považovat za řízení nespravedlivé jako celek.

Sociální zařízení ve vězeňských celách

Ve věci *Szafrański proti Polsku* [5] se stěžovatel domáhal, že podmínky jeho držení ve věznici Wronki byly nedostatečné. Zejména se mu nelíbilo, že sociální zařízení na celách neměly dveře a od zbytku cely je oddělovaly pouze nízké příčky, přičemž cely byly sdíleny více vězni.

Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) již dříve stanovil, že není přijatelné, aby v cele obsazené více než jedním vězněm bylo sociální za-

řízení jen částečně odděleno od ostatních prostor cely. Vnitrostátní orgány proto porušily svou pozitivní povinnost zajistit přístup k sociálnímu zařízení odděleně od zbytku vězeňské cely takovým způsobem, aby byla zajištěna minimální úroveň soukromí stěžovatele. Za tuto nemajetkovou újmu přiznal ESLP stěžovateli na základě čl. 41 Úmluvy odškodnění ve výši 1800 eur.

V předchozích případech, kdy ESLP shledal také porušení článku 3 Úmluvy při nedostatečném oddělení sociálního zařízení od prostoru cely, však musely být v projednávaném případě přítomny též další přitěžující faktory. Nicméně v tomto případě představovala jediné strádání stěžovatele skutečnost, že musel snášet nedostatek soukromí při

vykonávání svých hygienických potřeb, neboť cely byly jinak dostatečně vytápěné, správně osvětlené a větrané. Stěžovatel měl také přístup k různým činnostem mimo celu. Proto na základě posouzení celkových okolností nebylo shledáno, že by došlo k mučení nebo nelidskému zacházení.

Odposlechy telefonních hovorů

Právem na soukromí se Velký senát ESLP zabýval také ve věci *Zakharov proti Rusku*.^[6] Stěžovatel je předsedou nevládní organizace monitorující stav svobody sdělovacích prostředků v Rusku, která podporuje jejich nezávislost, svobodu projevu a dodržování práv novinářů.

Stěžovatel jako uživatel mobilního telefonu podal žalobu proti několika operátorům mobilních sítí, neboť tvrdil, že těmito mu bylo podle vnitrostátního práva instalováno do telefonu zařízení, které umožnilo Federální bezpečnostní službě zachytit veškeré telefonní komunikace bez předchozího soudního povolení. Usiloval o soudní příkaz nařizující odstranění zařízení a zajištění, aby přístup k telekomunikacím byl dán pouze oprávněným osobám.

Vnitrostátní soudy zamítly žádost žalobce, jelikož se mu nepodařilo prokázat, že jeho telefonní hovory byly sledovány a že mobilní operátoři předali chráněné informace neoprávněným osobám. Instalace zařízení přitom sama o sobě údajně narušuje soukromí jeho hovorů.

ESLP se nejprve zabýval otázkou, zda má stěžovatel status oběti. V projednávaném případě se právní úprava přímo dotýká všech uživatelů mobilních telefonních služeb národních operátorů, neboť byl zaveden takový systém tajného sledování, při kterém může být zachycena mobilní telefonní komunikace každé osoby, aniž by jí tato skutečnost byla oznámena, a proto stěžovatel status oběti podle ESLP nepožívá.

Jde-li o věc samou, telefonní odposlech musel být vždy nařízen soudem. Nicméně důvodem ke znepokojení bylo, že orgánům rozhodujícím o nařízení odposlechů byl dán téměř neomezený prostor při určování, které události nebo jednání představují hrozbu, jež by odůvodňovala tajné sledování. Ruský zákon navíc nezaručoval efektivní soudní přezkum, a to i vzhledem k tomu, že osobám, jejichž

hovory byly sledovány, nebylo uskutečňování odposlechů ani následně sděleno.

V případě žádosti o informace musel žadatel prokázat, že jeho komunikace byla zachycena, přičemž takto shromážděná data byla podle ruského práva považována za státní tajemství, což prakticky znemožňovalo získání informací o provedených odposleších.

Za těchto okolností byl ESLP nucen shledat, že právní předpisy, kterými se odposlechy řídí, nejsou schopny poskytnout přiměřené a účinné záruky proti svévoli a riziku zneužití, jak je v demokratické společnosti nezbytné. Konstatování porušení práva přitom považoval za dostatečně spravedlivé zadostiučinění za veškerou morální újmu.

Poznámky

- [1] *Frumkin proti Rusku*, rozsudek ESLP ze dne 5. ledna 2016, stížnost č. 74568/12.
- [2] Více informací o samotné demonstraci např. zde: <http://www.theguardian.com/world/2014/jul/24/russian-opposition-leader-jailed-bolotnaya-square-sergei-udaltsov-putin> nebo zde http://m.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/1055712.
- [3] *Schatschaschwili proti Německu*, rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2015, č. stížnosti 9154/10.
- [4] *Al-Khawaja and Tahery proti Spojenému království*, rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2011, č. stížností 26766/05 a 22228/06.
- [5] *Szafrański proti Polsku*, rozsudek ESLP ze dne 15. prosince 2015, stížnost č. 17249/12.
- [6] *Zakharov proti Rusku*, rozsudek ESLP ze dne 4. prosince 2015, stížnost č. 47143/06.

Fotografie

- [1] Budova Evropského soudu pro lidská práva, Flickr.com, 1. února 2009, CC BY-NC-SA 2.0.
- [2] Demonstrace na Bolotného náměstí, foto Bogomolov. PL, Wikipedia Commons, CC BY SA 3.0.
- [3] Jednací síň Evropského soudu pro lidská práva, Wikipedia Commons, Photo by Adrian Grycuk, cC-BY-SA-3.0-PL.

Delvigne – Malý krok pre členské štáty, obrovský skok pre EÚ

Erik Kotlárík

Súdny dvor Európskej únie v októbri 2015 vo svojom rozhodnutí *Delvigne* stanovil, že obmedzenie hlasovacieho práva osobám, ktoré spáchali trestný čin, nepredstavuje pri splnení určitých podmienok porušenie Charty základných práv Európskej únie. SDEÚ tak dosiahol súčasne dva ciele: Rozšíril pôsobnosť Charty na oblasť volebného práva a súčasne zabezpečil lojalitu jednotlivých členských štátov.

Faktická situácia

Stará úprava francúzskeho trestného zákona stanovovala, že osoba odsúdená za závažný trestný čin automaticky stráca volebné právo po dobu výkonu trestu. Nová právna úprava v prípade trestného činu však ponecháva na úvahe súdu, či uloží aj trest straty volebného práva. Zároveň stanovuje maximálnu dĺžku straty hlasovacieho práva na 10 rokov v prípade zločinu, a na 5 rokov, ak sa jedná o prečin. Ak bol uložený trest straty volebného práva, môže osoba takéto rozhodnutie napadnúť pred súdom, ktorý ho vydal.

Pán Delvigne bol odsúdený podľa starého trestného zákona za závažný trestný čin, a teda k strate volebného práva došlo automaticky a po celú dobu trvania trestu odňatia slobody. Následkom tejto straty nemohol hlasovať a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu (EP).

Bolo namietané, že strata volebného práva je v rozpore s právom voliť stanoveným v článku 39 Charty. Zároveň mala byť porušená zásada uloženia miernejšieho trestu zakotvená v článku 49 Charty. Dôvodom bolo, že automatická strata volebného práva zostala v platnosti a neposudzovala sa zvlášť v zmysle nového trestného zákona. Navyše sa novozavedené ustanovenie o obmedzení dĺžky straty volebného práva v prípade *Delvigne* neuplatnilo.

Súdny dvor (SDEÚ) mal teda rozhodnúť, či je v uvedenom prípade automatická strata volebného práva po celú dobu výkonu trestu odňatia slobody v rozpore s Chartou.

Topánky väzňov z Alcatrazu [1]

Otázky pre Súdny dvor

Súdny dvor vo svojom rozsudku [1] riešil dve základné otázky. Po prvé, spadá uvedená situácia pod Chartu, a je teda v kompetencii SDEÚ v tejto veci rozhodovať?

Kľúčové bolo zistiť, či sa v danom prípade jedná o implementáciu práva EÚ, ktorá aktivuje pôsobnosť Charty. Po druhé, ak sa jedná o obmedzenie práva zakotveného v Charte, je takéto obmedzenie prípustné? V prípade druhej otázky bolo ďalej potrebné zodpovedať, aké podmienky musí prípadné obmedzenie spĺňať.

Charta a národná úprava volieb do EP

SDEÚ konštatoval, že úprava volebného práva do EP zakotvená v právnych poriadkoch jednotlivých členských štátov predstavuje implementáciu práva EÚ, a teda spadá pod pôsobnosť Charty v zmysle jej článku 51(1).

Článok 14(3) Zmluvy o fungovaní Európskej únie a Akt z roku 1976 o voľbe do EP stanovuje, že členské štáty musia vo svojich zákonoch zabezpečiť, aby voľby boli priame, univerzálne, slobodné a tajné. Ak sa teda štát rozhodne obmedziť hlasovacie právo, musí stále vychádzať a riadiť sa princípmi zakotvenými v práve EÚ.

Charta a obmedzenie volebného práva

Na druhú otázku odpovedal SDEÚ tak, že obmedzenie volebného práva umožňuje aj samotná Charta.

Smerovník odkazujúci na konanie volieb [2]

Zároveň dodal, že musia byť dodržané nasledovné princípy: obmedzenie základného práva musí byť uložené zákonom, pričom sa musí rešpektovať jeho podstata. Ďalej musí byť dodržaný princíp proporcionality, ktorý znamená, že obmedzenia sú nevyhnutné na dosiahnutie všeobecného záujmu v EÚ.

Aplikácia na prípad *Delvigne*

V uvedenom prípade obmedzenie základného práva spĺňa prvú podmienku, nakoľko vyplýva z volebného a trestného zákona. Podstata práva je zachovaná, pretože sa obmedzenie nedotýka práva ako takého, ale len niektorých konkrétnych osôb, ktoré boli za určitých okolností a v dôsledku svojho konania tohto práva pozbavené. Nakoniec je dodržaný aj princíp proporcionality tým, že sa rešpektuje povaha a závažnosť spáchaného trestného činu a dĺžka uloženého trestu.

Pán *Delvigne* bol odsúdený na 12 rokov, čo odôvodňovalo uloženie trestu obmedzenia volebného práva. Automatická strata volebného práva po celú dobu trvania trestu odňatia slobody vyplývajúca z predchádzajúceho zákona je vykompenzovaná možnosťou zvrátiť toto rozhodnutie pomocou opravného prostriedku, ktorý zaviedla nová právna úprava.

Pre odsúdeného teda existuje reálna možnosť, ako dosiahnuť zrušenie automatického obmedzenia volebného práva ešte pred tým, ako si odpyká trest odňatia slobody.

Čo z rozsudku vyplýva?

Rozsudok je významný tým, že otvoril pre SDEÚ nové pole pôsobnosti, a síce posudzovanie zákonov jednotlivých štátov upravujúcich voľby do EP. Zároveň tak SDEÚ pokročil vo svojej agende budovania európskeho občianstva, nakoľko určil, že

právo voliť svojich zástupcov do EP prislúcha všetkým občanom EÚ na základe Európskeho práva. [2] Rozvíja sa tak ďalej myšlienka Lisabonskej zmluvy, na základe ktorej EP nezastupuje „národy EÚ“, ale „občanov EÚ“.

SDEÚ sa vyhol zbytočnej konfrontácii s členskými štátmi, keď uznal, že volebné právo môže byť obmedzené u osoby, ktorá spáchala trestný čin, ak sú dodržané konkrétne podmienky. Bol teda zvolený väčší postup ako v prípade rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu vo veci *Hirst*, lebo tam sa jednalo o plošný zákaz volebného práva.[3]

V prípade *Delvigne* teda SDEÚ nekonštatoval porušenie Charty. Nie je však vylúčené, že niektoré členské štáty budú musieť upraviť voľby do EP tak, aby boli v súlade s princípmi stanovenými v tomto rozsudku.

Zamrzí, že v rozhodnutí *Delvigne* nie je vysvetlené, v čom spočíva verejný záujem na obmedzení hlasovacieho práva u osôb odsúdených za trestný čin. Môžeme sa len domnievať, že tento trest má zdôrazniť posvätný význam volieb, kde sa rozhoduje o verejnom záujme a je teda dôležité vylúčiť z nich tie osoby, ktoré proti tomuto záujmu jednali.

Záver

Rozhodnutie *Delvigne* možno nevzbudzuje veľkú pozornosť, ale to nebolo ani jeho úlohou. Predstavuje metódu postupného posilňovania vplyvu práva EÚ rozširovaním pôsobnosti Charty, a to bez zbytočných konfliktov s členskými štátmi. Všeobecné rozšírenie pôsobnosti práva EÚ je tak vyvážené v konkrétnom prípade *Delvigne* ústupkami voči národnej právnej úprave.

Poznámky

- [1] Rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie zo dňa 6. 10. 2015, C650/13 *Thierry Delvigne proti Commune de Lesparre-Médoc, Préfet de la Gironde*.
- [2] Coutts, Stephen. 2015. Case C-650/13 *Delvigne – A Political Citizenship? European Law Blog*, (<http://europeanlawblog.eu/?p=2946>).
- [3] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu zo dňa 6. 10. 2005, *Hirst proti Spojenému kráľovstvu*, číslo sťažnosti 74025/01.

Fotografie

- [1] Topánky väzňov z Alcatrazu, foto: Daniel, Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.
- [2] Smerovník odkazujúci na konanie volieb, foto: Terry, Dean. Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Přístup k internetu jako lidské právo a úloha korporací při jeho realizaci

Irena Kaletová

Měl by být přístup k internetu lidským právem? A jak jej zajistit? Výsledky globálního průzkumu z roku 2014 ukázaly, že až 83 % uživatelů internetu se domnívá, že by přístup k internetu základním lidským právem být měl. Tento názor přitom není vzdálen trendům, které lze v současnosti pozorovat na mezinárodní úrovni.

Je přístup k internetu lidským právem?

V roce 2011 vydal zvláštní zpravodaj OSN pro svobodu projevu zprávu, v níž zkoumal a hodnotil klíčové trendy a výzvy pro právo vyhledávat, přijímat a šířit informace a myšlenky všeho druhu prostřednictvím internetu. V reportu mimo jiné zaznívá výzva, aby státy přijaly konkrétní politiky a strategie, které učiní internet v co nejširší míře dostupným fyzicky i cenově pro všechny.[1]

Rovněž Evropský parlament nedávno schválil usnesení, v němž uvádí, že „trvá na tom, že přístup k internetu by měl být považován za lidské právo, a požaduje opatření vedoucí k odstranění digitální propasti“.[2] Některé státy jako Estonsko, Francie či Kostarika již dokonce takto katalog základních práv ve svých právních rádech rozšířily. Ve Finsku pak byla navíc stanovena minimální rychlost připojení na jeden megabit za vteřinu.

Dnes již nelze popřít, že mnohá „tradiční“ lidská práva mohou být v současné době plně využívána pouze díky informačním a komunikačním technologiím. Internet se stal klíčovým prostředkem pro realizaci svobody projevu a práva na informace. Usnadňuje a zpřístupňuje však také lepší využívání dalších práv, jako je právo shromažďovací, právo na vzdělání či svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby.

Informační a komunikační technologie navíc neslouží pouze k pohodlnějšímu výkonu práv v demokratických státech, ale jak se ukázalo, hrají také důležitou roli při prosazování změn v zemích s autoritativními

režimy, kde jsou užívány jako nástroje, které pomáhají lidem organizovat společenská hnutí či protesty.

Zápas s digitální propastí

Projevem nerovného přístupu k internetu je tzv. digitální propast, tedy bariéra mezi těmi, kdo mají přístup k technologiím a jejich efektivnímu užívání a těmi, kdo jím nedisponují. Překonání této propasti představuje nemalou výzvu. Pokud totiž hovoříme o přístupu k internetu, lze na něj nahlížet hned několika způsoby.

Předpokladem užívání informačních a komunikačních technologií je především přístup k hardwaru, tedy k fyzickému a technickému vybavení potřebnému k připojení. Přístup k internetu lze však hodnotit také z hlediska rozsahu, v jakém je dostupný, tedy zda přes zajištění potřebného technického vybavení nepodléhá jeho obsah vnějším restrikcím.

Protesty proti cenzuře internetu v Turecku [1]

Nakonec nelze opomenout ani faktické překážky efektivního využití internetu ležící na straně uživatele. V tomto třetím náhledu by měl existovat nediskriminační přístup k informačním a komunikačním technologiím napříč různými skupinami společnosti včetně znevýhodněných osob, jako jsou například starší osoby, příslušníci menšin či hendikepovaní.

Státy potřebují pomoc soukromého sektoru

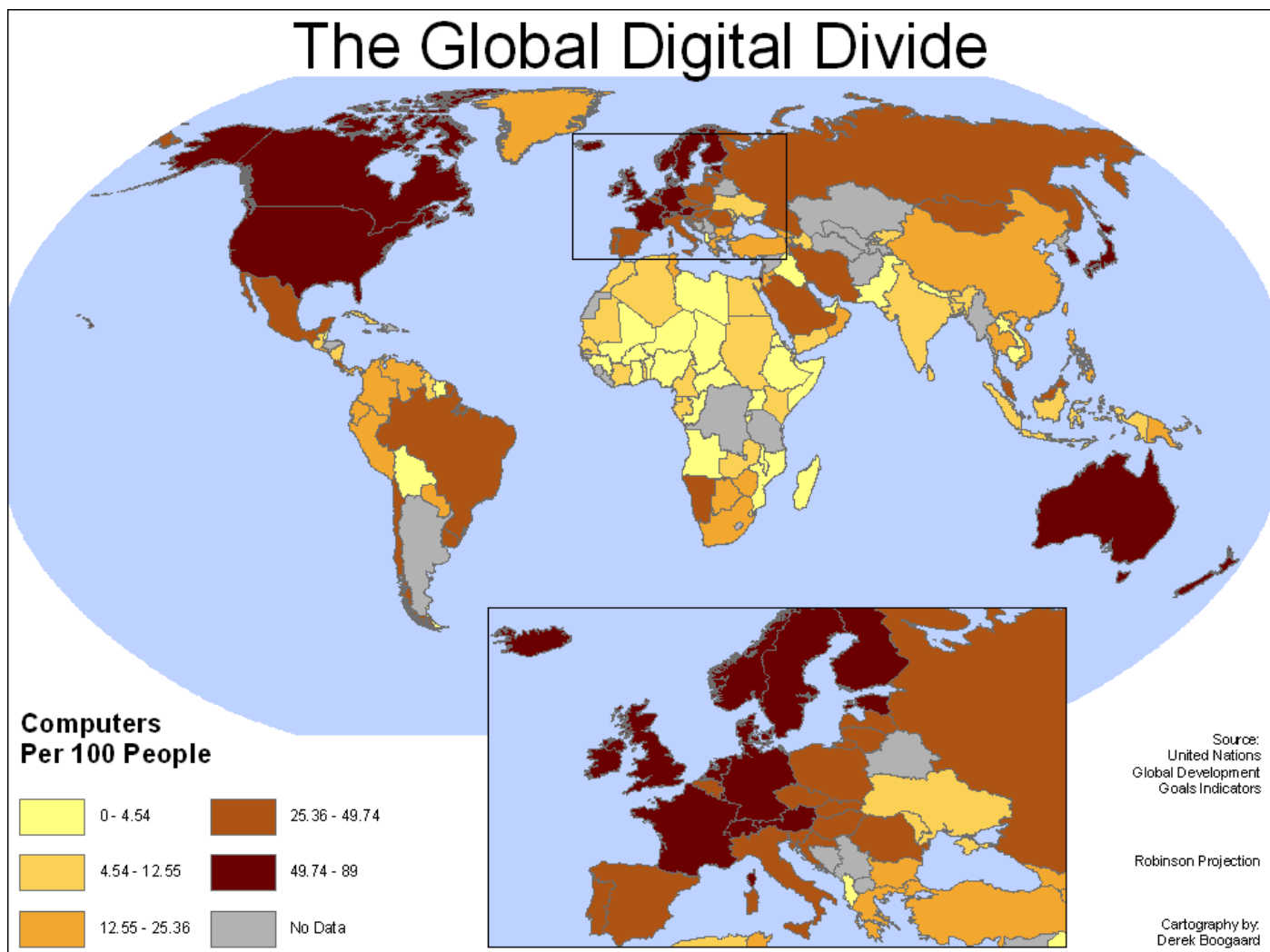
Existuje celá řada vzájemně provázaných technologických, ekonomických, sociálních či politických okolností, které ovlivňují přístup k internetu. A pro efektivní překonávání jednotlivých překážek je nezbytné zapojení nejen států, ale také soukromého sektoru.

Co se týče fyzického přístupu k internetu, o jeho rozšíření se kromě států snaží i řada technologických firem jako je Google nebo Face-

book v rámci prosazování svého byznysu. Tyto společnosti mimo jiné uvažují o poskytování internetového připojení do uprchlických táborů nebo do odlehlých oblastí zeměkoule, a to pomocí družic.[3]

Ve státech, ve kterých je do značné míry zajištěno fyzické připojení k internetu, vystupuje do popředí hledisko míry dostupného obsahu. Například v Číně jsou z politických důvodů uživatelé internetu značně omezeni. V západních evropských státech jsou pak restrikce obsahu uplatňovány jako sankce za porušení autorských práv nebo ochrany soukromí třetích osob.

Přitom ne vždy je postup státních orgánů v souladu s mezinárodními požadavky na ochranu lidských práv. Soukromé subjekty působící v oblasti informačních a komunikačních technologií tak často čelí tlaku ze strany veřejné moci, která vyžaduje plnění vnitrostátních norem, které mohou lidská práva narušovat.

Globální digitální propast [2]

Co se týče povinností soukromých společností, v řadě států již byly přijaty zákony, které garantují hendikepovaným rovnost v přístupu ke službám na internetu. Obchodníci jsou tak pod hrozbou sankcí povinni přizpůsobit své webové stránky potřebám osob se zdravotním postižením. Svě o tom vědí například americké společnosti Target, Disney či Netflix, které utratily horentní sumy za vyjednání a plnění dohod o vypořádání s poškozenými, kteří je pro diskriminaci žalovali. V Austrálii se např. nevidomý muž úspěšně soudil s Organizační komisí Olympijských her v Sydney, která neuzpůsobila své webové stránky potřebám osob se zrakovým postižením, a dopustila se tak porušení zákona.[4]

Nepodcenit situaci

Ve světě, kde dosud na mnoha místech lidé nemají zajištěn přístup k pitné vodě, jídlu či elektřině se zdají být hlasy volající po uznání přístupu k internetu za lidské právo poněkud odtržené od reality. Při bližším pohledu je však zřejmé, že právě informační a komunikační technologie mohou hrát zásadní úlohu při především efektivním uplatňování lidských práv po celém světě.

V boji proti digitální propasti evidentně nestačí pouhá spolupráce mezi státy. Je nutné do ní zapojit také soukromé subjekty, které mohou v řešení stávající situaci výrazně pomoci. Podcenění důležitosti přístupu k internetu ve všech třech výše popsaných významech (hardware, svoboda, rovnost) a nedostatečná ochota nacházet řešení ve spolupráci se všemi zainteresovanými stranami by v kontextu vzrůstající závislosti

Mark Zuckerberg [3]

na informačních a komunikačních technologiích mohla vést k vyloučení některých skupin obyvatel, k nerovnosti a ke konfliktům.

Zdroje

Centre for International Governance Innovation & IPSOS. 2014. *CIGI-Ipsos Global Survey on Internet Security and Trust*, (<https://www.cigionline.org/internet-survey#internet-should-be-basic-human-right>).

Poznámky

- [1] Organizace spojených národů. 2011. *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression*, (http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf).
- [2] Evropský parlament. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 8. září 2015 o lidských právech a technologiích: dopad systémů narušování a sledování na lidská práva ve třetích zemích*, (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P8-TA-2015-0288&language=CS&ring=A8-2015-0178>).
- [3] BBC. *Facebook's Mark Zuckerberg pledges refugee camp internet access*, (<http://www.bbc.com/news/technology-34373389>).
- [4] Hensley, Jonathon. *The high cost of digital discrimination: why companies should care about web accessibility*. The Guardian. 31. 12. 2015, (<http://www.theguardian.com/sustainable-business/2015/dec/31/digital-discrimination-netflix-disney-target-web-accessibility-doj>).

Fotografie

- [1] Protesty proti cenzuře internetu v Turecku, foto: Erdem Civelek, CC BY 2.0.
- [2] Globální digitální propast, foto: Dakman5, CC BY-SA 3.0.
- [3] Mark Zuckerberg, foto: Brian Solls, CC BY 2.0.

facebook

Dětské práce v Mexiku: aktuální situace a výzvy

Andrea Kuběňová

Mezi jeden z nejpálčivějších problémů v Latinské Americe, kromě kriminality, chudoby nebo koro-
rupce, patří mimo jiné také fenomén dětské práce a vykořisťování. I když se Mexiko snaží tento problém dlouhodobě vymýtit a pouští se do nových projektů, stále se mu to bohužel nedaří.

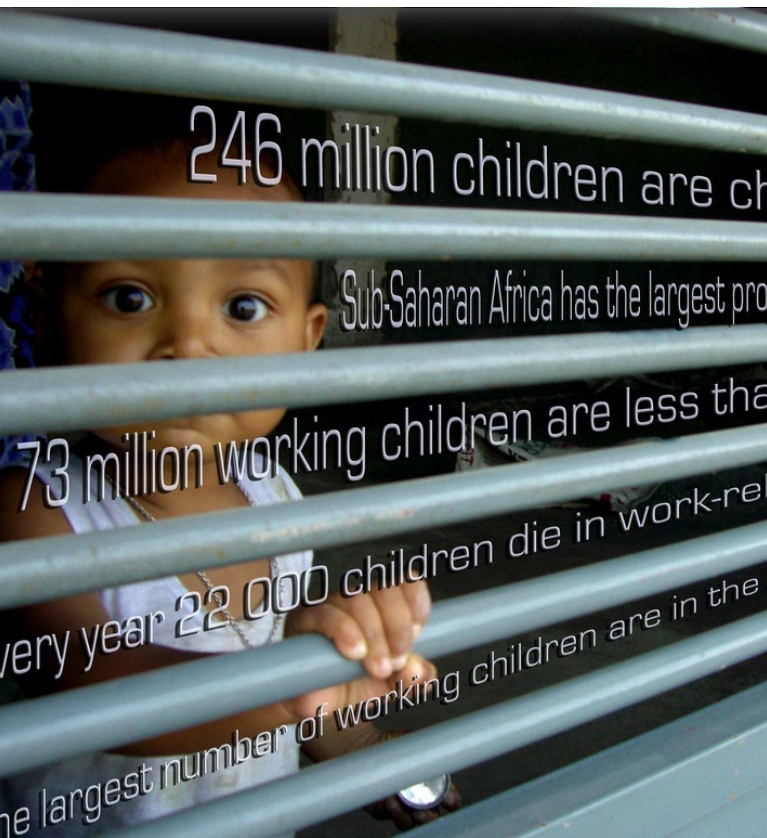
I když podle článku 123 Ústavy Spojených mexických států je dětská práce pod 14 let zakázaná, a pokud dítě nedokončilo povinnou školní docházku, platí zákaz i pod 16 let, Mexiko dlouhodobě bojuje s problémem dětské práce, a to hlavně ve

dvou sektorech – v průmyslové výrobě a v zemědělství. Podle informací UNICEF z června tohoto roku ze 13 miliónů dětí mladších 18 let pracujících v Latinské Americe a Karibiku, celých 2,5 miliónů pracuje v Mexiku, což vychází na každé páté dítě. Podle jiné studie z roku 2013 je statistika dětí v Mexiku následující – pracuje 1,4 % dětí ve věku 5 až 9 let, 6,3 % v rozmezí 10 až 13 let a 20,3 % adolescentů ve věku 14 až 17 let.

Dětská práce a vykořisťování je považováno za velký problém nejen z pohledu lidských práv, ale i z jiných hledisek, protože brání jejich plnému rozvoji, celkově pak aspirují na nižší plat v dospělosti a hlavně práce dětem brání řádně studovat. Mnoho dětí je donuceno pracovat kvůli špatné finanční situaci v rodině, čímž postupně dochází

Dětská práce [1]

Dětská práce [2]

ke klesání vzdělanosti mládeže, a v dlouhodobém měřítku i mexické populace.

Mexiko se snaží tuto otázku postupně řešit různými způsoby. Kromě substantivních politických reforem jsou to i kampaně. Od roku 1997 například probíhají pravidelně každé tři roky tzv. „dětské volby“, kdy se po celé zemi rozmístí přihrádky a děti tak mohou vyjádřit svůj názor ohledně aktuálních palčivých otázek, mezi nimi se samozřejmě nachází i problém dětské práce. Ředitel kampaně uvedl velice zajímavou informací, když upozornil, že dětská práce nejen vážně ovlivňuje zdraví dítěte, ale v žádném případě neřeší ekonomickou situaci, protože za každé dva roky, kdy děti nestudují, v budoucnu vydělají o 20 % méně.

Mezi nejnovější iniciativy bude patřit celostátní síť soukromých společností, která se tomuto tématu bude věnovat. Konkrétně se jedná o firmy, které jsou součástí Rady Komor a Státní podnikatelského sdružení v Mexiku. Tato síť by měla zvýšit povědomí o dětském vykořisťování mezi

zaměstnanci právě těchto společností. Navíc se budou snažit udělovat stipendia těm studentům, kteří pocházejí z chudých rodin nebo mají nedostatek finančních prostředků, a proto jsou nuceni pracovat.

Další velmi důležitou náplní bude pokusit se navrátit děti, které opustili studia kvůli práci, zpět do škol. Tato iniciativa se také zavázala nezaměstnávat a finančně nepodporovat firmy a společnosti, které mají ve svých řadách nezletilé pracovníky. Podobná síť už vznikla například v Ekvádoru v roce 2012. Na webové stránce Latinsko-americká síť proti dětské práci (www.redcontratrabajoinfantil.com) je v Mexiku zaregistrováno 35 společností, které bojují pravidelně proti dětskému vykořisťování.

Své úspěchy může Mexiko sdílet na velmi důležité Světové konferenci o dětské práci, jež v roce 2017 uspořádá Světová organizace práce a kterou bude hostit Argentina. I když se Mexiko dlouhodobě snaží tento problém řešit, bude zřejmě trvat dlouho, než se jej podaří eliminovat. Zmíněné projekty tomu však mohou významně napomoci.

Zdroje

MORALES, Rebeca. *Sector empresarial mexiquense formará Red Estatal de Empresas contra el Trabajo Infantil*. Así sucede (<http://asisucedo.com.mx/sector-empresarial-mexiquense-formara-red-estatal-de-empresas-contra-el-trabajo-infantil/>).

TORIBIO, Laura. *Unicef revela que trabajan uno de cada cinco niños en México* Excelsior (<http://www.excelsior.com.mx/nacional/2015/06/11/1029007>).

ORRACA, Pedro. *Child Labor and its Causes in Mexico* [online]. In: . Mexico: Universidad Nacional Autónoma de México (http://www.probdes.iiec.unam.mx/en/revistas/v45n178/body/v45n178a5_1.php). *Consulta infantil y juvenil 2015* (http://www.ine.mx/portal/Elecciones/Proceso_Electoral_Federal_2014-2015/ConsultaInfantilyJuvenil2015/).

Fotografie

[1] Dětská práce, Ekvádor, foto: Maurizio Costanzo, CC BY 2.0

[2] Dětská práce, foto: vipez, CC BY-NC-ND 2.0

4) Česká republika a lidská práva

Quo vadis, GIBS?

Kamila Abbasi

Koncem listopadu rezignoval na post ředitele Generální inspekce bezpečnostních sborů (GIBS) Ivan Bílek. Sám přitom požádal předsedu vlády Bohuslava Sobotku o propuštění ze služebního poměru. Kdo místo něj stane v čele tohoto hojně kritizovaného kontrolního orgánu? Kam GIBS směřuje a v čem tkví jeho nedostatky?

GIBS funguje dle zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů. Instituce má za úkol vyhledávat, odhalovat a vyšetřovat skutečnosti nasvědčující spáchání trestného činu příslušníkem policejního orgánu. GIBS také naplňuje preventivní funkci vydáváním metodických doporučení a opatření zabraňujících nežádoucím činnostem v rámci jednotlivých bezpečnostních sborů.

„Nový“ policejní orgán GIBS měl přitom zajistit nestrannost kontroly Policie ČR. Někdejší Inspekce Policie České republiky (IPČR) spadala spolu s Policií ČR pod jeden resort Ministerstva vnitra, přičemž tento stav kritizoval též Evropský soud pro lidská práva.[1]

Na potřebu vzniku skutečně nezávislého kontrolního orgánu poukazovala už v dobách IPČR také například Liga lidských práv, která se v rámci své činnosti nadále věnuje projektu Férová policie monitorujícím případy policejního násilí a zneužívání pravomocí současné GIBS.

Kde se vzala, tu se vzala

IPČR zanikla a zřídila se samostatná organizační složka GIBS, kterou vymezuje nový zákon. Co se tedy fakticky stalo? Příslušníkům IPČR zanikla smlouva (jsou ve služebním poměru) spolu se zánikem samotné IPČR a tentýž den byli přijati ke GIBS. Ta tedy nevznikla na zelené louce. V GIBS stále pracují ti stejní lidé, upravena ovšem byla jejich role v rámci trestního řízení (jejich pravomoci se rozšířily a kupříkladu

du k prostorovým odposlechům již nepotřebují soudní povolení).

Změny a náměty na zlepšení

Zřízení GIBS tedy mělo vnést do postupu inspekce řadu změn. Jak je to ale skutečně s efektivitou fungování GIBS? Přinesly změny v právní úpravě pozitivní dopady na reálné fungování této „staronové“ instituce?

Co do délky trestního řízení lze polemizovat, zda zřízení GIBSu mělo pozitivní dopad. V dobách existence IPČR inspektoři plnili pokyny státního zástupce i ve fázi prověřování, neboť státní zástupce byl pánem vyšetřování. Jelikož řada inspektorů nemá právní vzdělání, kontroloval inspekci po procesní stránce tak, aby byl dodržován trestní řád.

Dnes je situace taková, že tito inspektoři zahajují trestní stíhání, přičemž po obsahové stránce samotné usnesení o zahájení mnohdy nesplňuje zákonné požadavky. Eventuální stížnosti, ve které zmíněné obsahové nedostatky vyústí, vedou k vrácení případu zpět do prověřovací fáze. V důsledku toho je prodlužováno trestní stíhání, což představuje nejen systémový problém, nýbrž i zásah do práv obviněného policisty. Je taktéž záhodno zmínit, že inspektoři jsou hodnoceni na základě výslednosti. Je tudíž otázkou, zda tzv. čárkový systém nevytváří nežádoucí motivaci inspektorů vydat určitý počet usnesení o zahájení trestního stíhání.

Činnost GIBS je rovněž výrazně ovlivněna tím, že její věcná působnost se vztahuje na všechny trestné činy; omezen je tak pouze okruh subjektů, které její kontrole podléhají. Zákon o GIBS navíc jejím příslušníkům pravomoci oproti IPČR přidává některé pravomoci a současně se musí soustředit na ještě více subjektů, než tomu bylo dříve. Tyto faktory zákonitě přispívají k většímu zatížení inspekce a zároveň jsou v jejich důsledku kladeny vysoké nároky na (nejen) odbornou způsobilost jejích zaměstnanců.

Obecně lze říci, že řešení personálních otázek „přetahováním“ policistů z rozličných policejních

útvárů (vyšetřování vražd nebo drogové kriminality) ke GIBS, kde je nutné prověřovat a vyšetřovat kupříkladu finančně hospodářskou trestnou činnost (právě s ohledem na zmíněnou širokou věcnou působnost), odbornosti kontrolního orgánu příliš nesvědčí.

Do budoucna by zároveň jistě bylo přínosné, kdyby více pracovníků inspekce mělo právní vzdělání a bezpečně se orientovalo zejména v otázkách trestního procesu. V případě rozdělení jednotlivých oddělení by se tak vyřešila například rozdělením útvaru na operativní pracovníky a na příslušníky v postavení vyšetřovatelů (což je jeden z možných kroků, jež by mohly práci GIBS zefektivnit), by ovšem znalost práva byla klíčová zejména u posléze jmenovaných.

Král je mrtev, ať žije král!

Není tajemstvím, že odstupující ředitel GIBSu Ivan Bílek svůj úřad opustil právě z důvodu negativního mediálního a společenského obrazu inspekce. GIBS přitom stojí před nelehkým úkolem. Zatímco úspěchy mnohdy mediálně zapadnou, bude inspekce vystavena kritice za každý jednotlivý přešlap.

Existuje řada případů, kdy postup IPČR či současné GIBS vyvolával dojem neobjektivnosti. Jako jeden příklad za všechny lze uvést příběh někdejšího šéfa brněnské expozitury Inspekce ministra vnitra z roku 2006, plukovníka Rudolfa Setváka. Ten měl být údajně zapleten do kauzy tzv. Toflova gangu, jindy nazývaného Setvákův gang. V srpnu 2012 bylo proti němu zahájeno trestní stíhání, avšak v únoru 2014 byl rozsudkem Krajského soudu v Brně osvobozen, a to dokonce s konstatováním, že trestný čin se nikdy nestal a neexistoval jediný důkaz Setvákova napojení do kauzy.[2] Snad nejvýstižněji shrnul kauzu týdeník Respekt uvedením titulku *Rudlo, sorry*. [3]

Je jisté, že špatné světlo na důvěryhodnost GIBSu nevrhají pouze případy, kdy údajná trestná činnost policistů není uspokojivě vyšetřena, nýbrž i případy „opačné“: totiž kdy policisté přijdou i bez spolehlivých důkazů o zaměstnání, či stejně jako Setvák stráví řadu měsíců ve vazbě. Případ Rudolfa Setváka přitom nebyl jediný, který otřásl mediálním obrazem inspekce. Připomenout lze například kauzy Petra Lessyho či Pavla Pizla.

Do čela inspekce by proto bylo vhodné jmenovat osobu nejen s odpovídajícím odborným vzděláním, ale také osobu nestrannou a požívající všeobecné důvěry. Odborná veřejnost kupříkladu navrhovala možnost, že by do čela inspekce mohl být navržen někdo ze státního zastupitelství. Další alternativou byl pak návrh někdejšího šéfa bezpečnostního výboru Sněmovny Františka Bublana, podle něhož se lze inspirovat v zahraničí, kde bývá do této funkce jmenován dočasně uvolněný soudce, a to na pevné funkční období 5 let.[4]

Protože by ředitelem GIBS měl být především dobrý manažer orientující se v zákonech, není jeho předchozí angažovanost v policejním prostředí nutná. Je na druhou stranu přínosné, když se inspektorem stane bývalý policista. O to více však musí být inspektor managementem kontrolován, aby z důvodu předchozích vazeb na policii nedocházelo k nežádoucímu krytí trestné činnosti.

GIBS proto čelí situaci snad nejlépe popsané slovy státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství Jiřího Pavlíka: „*Sebelepší právní úprava, a v oblasti výkonu veřejné moci zvláště, kterou aplikují lidé nedostatečně odborně vybavení, anebo nedostatečné osobní a mravní integrity, tak bude mít vždy problematické výsledky. Naopak právní úprava nepřiliš dokonalá, ale aplikovaná lidmi odborně, osobně a mravně na výši, nemusí být překážkou k její aplikaci důvěryhodným a obecně akceptovatelným způsobem.*“ [5]

Poznámky

- [1] Rozsudek ESLP *Kummer proti České republice* ze dne 25. 7. 2013, č. 32133/11
- [2] Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 28. 2. 2014, sp. zn.: 1T 12/2012.
- [3] Ivana Svobodová. *Příběh Asketického vyděrače: Kdo stál za likvidací policisty Setváka?* Respekt 10. 3. 2014, str. 36-38.
- [4] *Bublan navrhoval někoho mimo resort*. Dostupné na http://zpravy.idnes.cz/docasny-sef-generalni-inspekce-uz-ma-kancelar-cssd-vadi-ze-je-policista-1zt/domaci.aspx?c=A111128_140232_domaci_js
- [5] Ústavně-právní výbor Senátu Parlamentu České republiky. *Generální inspekce bezpečnostních sborů – (ne) vyšetřování trestných činů policistů*. Dostupné na <http://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/70587/59290>

Ohlédnutí se za patnácti lety fungování veřejného ochránce práv v ČR

Michal Oščipovský

Dne 18. prosince 2015 tomu uplynulo přesně patnáct let, kdy Otakar Motejl složil slib do rukou předsedy Poslanecké sněmovny a zahájil tak svou desetiletou činnost v roli prvního českého veřejného ochránce práv.

Instituce od roku 2000 slouží jako hlavní prostředník ve vztahu mezi občanem a státní mocí v situacích, kdy se orgány státní správy dopouštějí jednání, které přímo porušuje práva občanů nebo je v rozporu s ideou demokratického právního státu či s ideou dobré správy.[1] Nejčastějším problémem, se kterým se lidé na ombudsmana dlouhodobě obracejí, je otázka sociálního zabezpečení. Podle údajů kanceláře veřejného ochránce je každoročně vyřízeno kolem 1500 podnětů týkajících se problému důchodů a dávek.

Kancelář veřejného ochránce práv [1]

Ačkoliv docházelo v průběhu let k rozšiřování pole působnosti veřejného ochránce - o ochranu před špatným zacházením ve věznicích a detenčních zařízeních, o ochranu před nerovným zacházením a v roce 2011 i o dohled nad zajišťováním a vyhošťováním cizinců, závěry a doporučení veřejného ochránce doposud nejsou na státní moci vynutitelná.

Instituce ombudsmana se nicméně v průběhu let těšila tak vysoké autoritě, že na základě šetření a doporučení veřejného ochránce práv docházelo ke změnám a zlepšení politické praxe. Vysoká autorita i důvěra občanů v instituci byla zřejmě způsobena i volbou Otakara Motejla do jejího čela. Ten coby ombudsman působil po dvě funkční období až do své smrti v roce 2010.

Za Motejlova působení se kancelář veřejného ochránce zabývala například změnou formy regulace nájemného, věcí sterilizace romských žen, postupem české policie v případě zajišťování

bezpečnosti na CzechTeku, případem vystěhování romských rodin ve Vsetíně, odebráním vzorků DNA odsouzeným a obviněným osobám nebo postupem ČOI při poskytování informací o výsledcích kontrol čerpacích stanic.[2]

Po smrti Otakara Motejla byl do funkce ombudsmana zvolen Pavel Varvařovský, za jehož působení se podařilo uskutečnit zejména změnu v právní úpravě sirotčích důchodů, kterou prosazoval již Motejl. V pořadí druhý český ombudsman se dále vyjadřoval k problematice s-Karet či ve věci loterijního zákona.[3] Po Varvařovského rezignaci 20. prosince 2013 byla později v roce 2014 do funkce veřejného ochránce práv zvolena současná ombudsmanka Anna Šabatová. Ta je v českých médiích známá především jako kritička nevyhovujících podmínek v detenčních zařízeních pro uprchlíky, upozorňovala ovšem rovněž na podmínky v sociálních zařízeních pro seniory.[4]

Za 15 let své existence eviduje úřad ombudsmana téměř 100 tisíc žádostí o pomoc od občanů. Veřejný ochránce práv rovněž provedl celkem 364 inspekci v zařízeních s osobami omezenými na svobodě a připomínkoval 350 navrhovaných zákonů či jiných právních předpisů.[5] Jak naznačují statistická data agentury STEM z roku 2014, důvěra občanů v instituci veřejného

ochránce práv nebyla od roku 2006 nikdy nižší než 70 %.[6]

Poznámky

- [1] Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.
- [2] Veřejný ochránce práv. 2010. *Deset let veřejného ochránce práv v České republice*. Brno. (http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/STANOVISKA/Policie/CzechTek.pdf).
- [3] Kancelář veřejného ochránce práv. 2013. *Ombudsman Pavel Varvařovský rezignoval*. Brno. (<http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2013/ombudsman-pavel-varvarovsky-rezignoval/>).
- [4] Kancelář veřejného ochránce práv. 2014. *Doporučení MPSV definovat personální a materiálně-technické standardy poskytování pobytových sociálních služeb*. Brno. (http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu/Ctvrtletky/2015_3_Q-doporuceni.pdf).
- [5] Veřejný ochránce práv. 2015. *Ombudsman je tady už 15 let, aby lidem pomáhal*. Brno. (<http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2015/ombudsman-je-tady-uz-15-let-aby-lidem-pomahal/>).
- [6] STEM Ústav empirických výzkumů. 2014. *Tisková informace z výzkumu Stem trendy 2/2014*. Praha. (http://www.stem.cz/wp-content/uploads/2015/12/2916_1747.pdf).

Fotografie

- [1] Kancelář veřejného ochránce práv. Autor: Martin Strachon / Wikimedia Commons

Recenze

Jonathan Littell: *Syrian Notebooks: Inside the Homs Uprising*. Verso, 2015.

Hubert Smekal

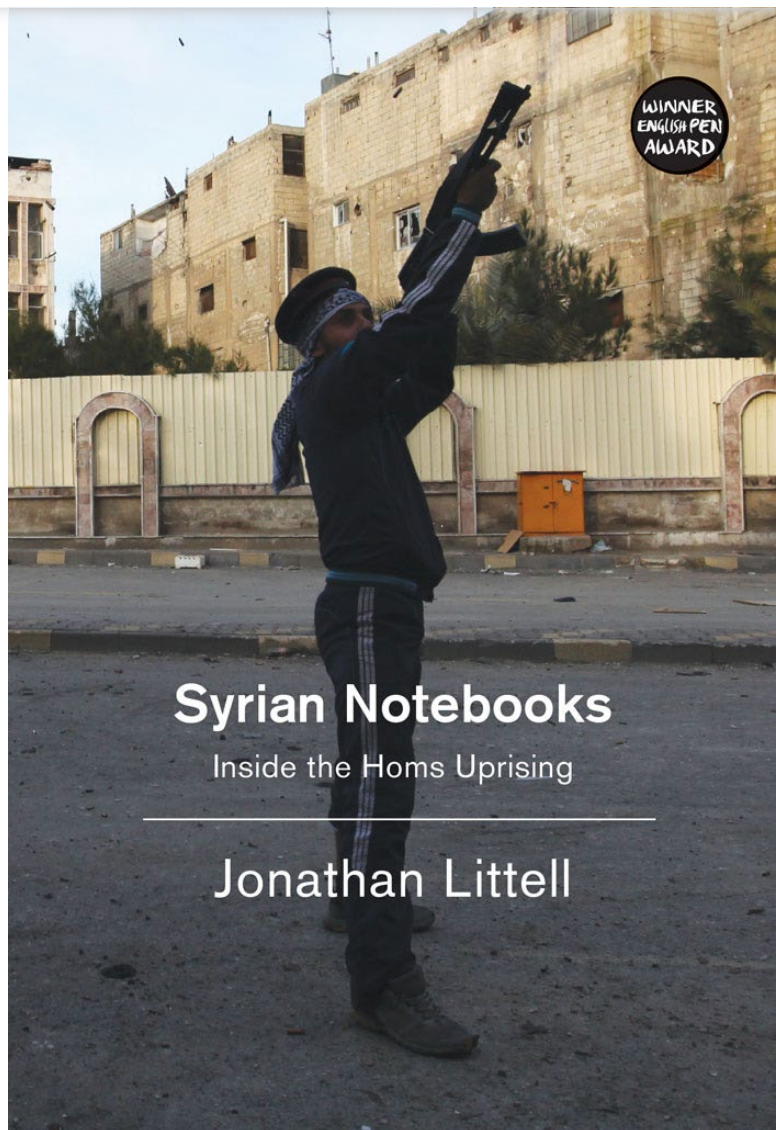
Jonathan Littell patří mezi současné světové autory, s jejichž díly se mohla seznámit i tuzemská veřejnost. Jeho rozsáhlá sonda do duše přesvědčeného nacisty a důstojníka SS Maximiliana Aueho s názvem *Laskavé bohyně* mu vynesla Velkou cenu Francouzské akademie a také prestižní Goncourtovu cenu. V nedávno vydaném souboru reportáží z občanskou válkou sužované Sýrie se Littell převtěluje do role novináře a přináší čtenáři syrové příběhy z rozstříleného Homsu.

Littell již dříve pracoval pro humanitární organizace a navštívil Bosnu, Čečensko, Afghánistán či Demokratickou republiku Kongo, tudíž hrůzné výjevy pro něj nejsou ničím novým. Zocelený pozorovatel nepřipraveného čtenáře nijak nešetří a podává informace zcela nezaobaleně. Bohužel, k občanským válkám někdy patří výjevy jako uřezané hlavy či umučená těla, a to bez ohledu na pohlaví či věk, o nichž Littell rovněž přináší svědectví. Známý kolorit umocňují příběhy do té doby přátelských dlouhodobých sousedů, kteří se zničehonic navzájem stávají přímým či nepřímým ohrožením na životě.

Nová Littellova kniha je psána (ostatně jak název *Syrian Notebooks: Inside the Homs Uprising* napovídá) jako deník, a to deník bez přílišného „postmixu“, zřejmě aby se zachovala autentičnost bezprostředních poznámek. Literárně to tudíž není úplné pokochání, jazykové a stylistické exhibice nečekejte, na druhé straně budete vtaženi do děje a budete mít pocit, jako by kulky režimních odstřelovačů létaly nad hlavou vám, a nikoliv autorovi.

V současnosti je bohužel již reportáž trochu neaktuální, neboť Littell pobýval v Sýrii v lednu a únoru 2012, nicméně o podstatě režimu a boji opozice proti němu se stále dozvíte hodně, k čemuž dopomáhá i aktuálnější předmluva z října 2014. Zájemci si mohou knihu půjčit v knihovně FSS MU.

“We fight for our religion, for our women, for our land, and lastly to save our skin. As for them, they’re only fighting to save their skin.”

Syrian Notebooks

Inside the Homs Uprising

Jonathan Littell

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Lenka Vavrušová

Vnitrostátní právo

- Askari, D.: Zrušení derogačního ustanovení zákona nálezem Ústavního soudu: kritická analýza dosavadní judikatury a nástin možného řešení do budoucna. *Jurisprudence* 6/2015.
- Brunclík, M.,- Novák, M. a kol.: Internetové volby. Budoucnost, nebo slepá ulička demokracie? *Politologická revue* 1/2015.
- Grochová, M.: Přiměřená výše výživného pro nezletilé dítě v rozhodovací praxi českých opatrovnických soudů. Čas na objektivizaci výživného? *Časopis pro právní vědu a praxi* 3/2015.
- Hauptfleischová, I.: Chování a jednání soudce „mimo talár“ jako kárné provinění z pohledu samotných soudců. *Časopis pro právní vědu a praxi* 3/2015.
- Herczeg, J.: Ochrana náboženského vyznání před verbálními útoky a ortodoxní paradigma. *Trestněprávní revue* 1/2016.
- Hořeňovský, J.,- Chmel, J.: Proces vzniku rozhodnutí Ústavního soudu ČR. *Časopis pro právní vědu a praxi* 3/2015.
- Kopa, M.: Soudní přezkum výkladu a použití neurčitých právních pojmů správními orgány – in dubio pro libertate v praxi? *Právní rozhledy* 1/2016.
- Kysela, J.: O imunitě třikrát jinak. *Právní rozhledy* 23-24/2015.
- Vicherek, R.: Jak „trestat“ děti a trestně neodpovědné mladistvé. *Trestněprávní revue* 1/2016.
- Valkovičová, V.: Soft law a diskurz rodovo podmíněného násilí v agende Evropské unie - případ výskumu násilí na ženách pod hlavičkou FRA. *Současná Evropa* 1/2015.
- Zbírál, R.: Standardní unijní instituce? Proměny vnitřního fungování Evropské rady na pozadí finanční krize. *Současná Evropa* 1/2015.
- Zbírál, R.: Evropeizace českých zákonů 1998-2013: Empirické údaje o míře vlivu práva EU a dopadech na legislativní proces. *Časopis pro právní vědu a praxi* 3/2015.
- Zbírál, R.: Nad rozhodnutím Rady o povinném přerozdělení uprchlíků v rámci EU: lze politickou porážku zvrátit právními argumenty? *Právní rozhledy* 23-24/2015.
- Zeman, J.: Model víceúrovňového vládnutí a model politických sítí jako prostor a způsob rozvoje současné Evropy aneb Obejdeme se bez války? *Časopis pro právní vědu a praxi* 3/2015.
- Švarc, M.: Klíčové výstupy pro rozvoj evropského trestního práva z prosincové Rady pro spravedlnost a vnitřní věci. *Trestněprávní revue* 1/2016.

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

- Bílková, V.: Idealisté, nebo fanatici? Zahraniční (terorističtí) bojovníci z pohledu mezinárodního práva. *Jurisprudence* 6/2015.
- Handl, V.: Německo - solidarita, ale bez plánu. *Mezinárodní politika* 12/2015.
- Fajmonová, V. Vnímání hrozby terorismu: emoce vs. racionalita. *Mezinárodní politika* 12/2015.
- Klíčnicková, M.- Černošous, T.: Mezinárodní status Západní Sahary. *Obrana a strategie* 2/2015.
- Kříž, Z.- Fridrichová, K.: Libya and Criteria for Humanitarian Intervention. *Politologický časopis* 3/2015.
- Kufčák, J. Hrozby z východu a jihu jako katalyzátory obranné a bezpečnostní spolupráce V4. *Vojenské rozhledy* 4/2015.
- Škvrňák, M.: Election Pledges in the Czech Republic (2010–2013). *Politologický časopis* 3/2015.
- Solík, M.,- Baar, V.: Islam na Kryme a radikalismus: Postoj Ruska ku krymským Tatárům po anexii polostrova – represia, alebo integrácia? *Politologická revue* 1/2015
- Temocin, P. An Everlasting Debate: Atoms for Peace. *Mezinárodní politika* 1/2016

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Beneš, V.: Beneš: Česko ve vleku Velké Británie na periferii Evropy. *Mezinárodní politika* 12/2015.
- Čapek, J.: Amnestie ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. *Trestní právo* 3/2015.
- Kohútová, M.: Migrační politika EÚ – ďalší príklad rozdeleného kontinentu? *Global Politics* 12/2015.
- Mazák, J.- Jánošíková, M.: Charta základných práv EÚ v konaní o súlade právnych predpisov: Zatiaľ rutina namiesto doktríny. *Právny obzor* 6/2015.
- Tichý, L.- Odintsov, N.: Energetická bezpečnosť Európskej unie a její vztahy s Íránem. *Obrana a strategie* 2/2015.
- Trávníčková, Z.,- Zemanová, Š.,- Druláková R.: Ukládání zbrojních sankcí v sankční praxi Evropské unie. *Současná Evropa* 1/2015.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin **vydává** Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika

e-mail hsmekal@fss.muni.cz | **webové stránky** www.centrumlidskaprava.cz

tel. 549 498 264 | **Redakční rada** Jan Lhotský (editor), Lukáš Hoder, Linda Janků,

Hubert Smekal, Ladislav Vyhnanek | **Sazba** Bohdan Lukáš | **ISSN** 1804-2392.